

CAPÇALERA

**Història
d'una conspiració**

DOSSIER
11-M
ESPECIAL

Col·legi
de Periodistes
de Catalunya

Crònica d'una conspiració mediàtica

■ Jordi Rovira

La “teoria de la conspiració” de l'11-M, que defensa una versió alternativa a l'oficial, ha estat elaborada des d'alguns mitjans de comunicació de Madrid amb importants interessos polítics, però sobretot econòmics, com a rerefons. CAPÇALERA ha parlat amb una trentena de persones que, per una raó o altra, han viscut i sofert la citada teoria en la pròpia pell. A partir d'aquests testimonis, i d'una recopilació de dades del que ha passat al llarg d'aquests darrers tres anys i mig, oferim una crònica de com es van construir i alimentar unes tesis conspiratòries que han afectat la configuració d'algunes redaccions dels mitjans implicats i, de passada, han fet trontollar els pilars de la deontologia periodística.

“Se n'ha anat a la merda”, va dir un dels advocats de l'acusació del judici de l'11-M. La frase, pronunciada al vestíbul de l'Audiència Nacional enmig d'una barreja de lletrats, víctimes del terrorisme i periodistes, es referia a la “teoria de la conspiració” que s'ha estat alimentant des d'alguns mitjans de comunicació i des del mateix dia dels atemptats. Feia pocs minuts que el jutge Javier Gómez Bermúdez havia fet pública la sentència i les diferents interpretacions que se'n podia fer començaven a fer córrer rius de tinta a les redaccions de tot el país.

La història del periodisme espanyol no podrà deslligar-se del que ha passat durant aquests darrers tres anys i mig, des d'aquell llunyà matí de l'11 de març de 2004 quan a les 7 hores, 37 minuts i 47 segons esclatava la primera de les deu bombes que en un interval de dos minuts acabarien amb la vida de 191 persones i deixarien 1.824 ferits. La proximitat de les eleccions i el resultat d'aquestes va desencadenar un estat de tensió que no tan sols va dividir la societat espanyola, també ho va fer amb els mitjans de comunicació, que vetllen per tenir-la informada, i que, en alguns casos, es van posar a investigar a fons sobre l'atemptat terrorista més important de la història d'Espanya.

En aquest context, en determinats mitjans va anar agafant cos el que popularment es coneix com la “teoria de la conspiració de l'11-M”, que avalava una versió alternativa a l'oficial, i que, per tant, carregava contra les “llacunes” del sumari del jutge Juan del Olmo. Si aquesta teoria inicialment incidia en la participació d'ETA en l'atemptat, a mesura que es desfeien els arguments que la defensaven, aquesta va centrar-se en l'existència d'una trama en la qual s'ha arribat a implicar els serveis de seguretat espanyols i estrangers, el PSOE, i fins i tot els responsables de la “guerra bruta” dels governs de Felipe González.

Han estat tres anys i mig d'investigacions, hipòtesis i tensions durant els quals els mitjans de comunicació han estat a l'ull de l'huracà. Però, com s'ha construït aquesta teoria? quins són els interessos reals que hi ha al darrere? I com ha afectat els periodistes de les redaccions que l'han abanderat? Per respondre a aquestes preguntes cal entendre primer els canvis interns que es van produir –sobretot en els mesos posteriors a l'atemptat– als mitjans que han defensat aquestes tesis. Així doncs, proposem un viatge al passat que ens permeti entendre l'evolució de la “teoria de la conspiració” que s'ha cuinat des de la cúpula d'*El Mundo* i s'ha alimentat, bàsicament, des de la

A les diferents manifestacions contra el Govern han sovintejat missatges crítics amb la “versió oficial” de l’11-M. Foto: Dani Duch

COPE, Libertad Digital i Telemadrid. Un viatge que comença el matí de l’11 de març de 2004 i que té lloc, dramàticament, a dins de quatre trens i unes quantes redaccions.

LA PISTA ISLÀMICA

“Esto huele a moro”. Un dels màxims responsables de les investigacions antiterroristes feia aquest comentari durant una conversa informal amb Eduardo Martín de Pozuelo poques hores després dels atemptats de l’11-M. Aquell dia, tot i alguns problemes que hi havia amb els mòbils, aquest periodista de *La Vanguardia* va poder parlar amb la seva font privilegiada diverses vegades al llarg de la jornada. Al matí la policia havia trobat la Renault Kangoo a Alcalà de Henares i la investigació feia un gir de cent vuitanta graus. “La meva gent al carrer em diu que això és obra d’islamistes”, va

assegurar-li el policia. En canvi, al migdia, José María Aznar trucava als directors dels principals diaris del país per dir-los que tenia “l’absoluta certesa” que ETA era l’autora de l’atemptat.

La possibilitat d’un atac d’arrel jihadista no era descartable el matí de l’11-M. Fonts d’intel·ligència i de segu-

No s’entén l’evolució de la “versió alternativa” sense la “purga” prèvia de molts periodistes crítics

retat de l’Estat havien advertit de l’existència de terroristes dorments en territori espanyol i fins i tot la FAES (Fundación de Anàlisis y Estudios Sociales), el laboratori d’idees del Partit Popular, ja advertia el 2003 en una ponència (“El desafío de la seguridad”) del perill d’atemptats de

terroristes islàmics radicals contra països que participessin en la guerra de l’Iraq.

Però, tot i això, Aznar i Acebes van insistir en l’autoria d’ETA i així varen sorgir les famoses “dues línies d’investigació”, o el que és el mateix, el preàmbul de la imminent divisió de la professió periodística espanyola en dos bàndols. Una, la majoritària, la dels mitjans que han donat suport a la versió oficial. L’altra, minoritària, la dels que han apostat per una versió alternativa, que

primer va insistir fins a la sacietat en l’autoria d’ETA i que, posteriorment, va acabar apuntant fins a les “clavegueres” de l’Estat. *El Mundo* ha liderat aquest últim grup, ha exercit de locomotora mediàtica, mentre que la COPE, Telemadrid i Libertad Digital han estat els vagons de darrere, que

han seguit l'estela marcada per Pedro J. Ramírez i alguns redactors del diari que dirigeix. I en el transcurs d'aquests tres anys i mig, altres protagonistes (polítics, advocats i algun personatge pintoresc) s'han apuntat a aquest perillós viatge.

EL MUNDO INVESTIGA

Com era d'esperar, des del mateix 11-M nombrosos periodistes comencen a investigar sobre un atemptat que commociona la societat espanyola. A la redacció d'*El Mundo* en destaquen quatre. Es tracta de Fernando Múgica, Casimiro García-Abadillo, Antonio Rubio i Fernando Lázaro. Tots ells hi treballen autònomament, per separat, aprofundint en diferents aspectes de l'atemptat. "En cap moment hi ha hagut una ordre des de dalt dient-nos el que havíem de fer ni quina línia havíem d'investigar", destaca Antonio Rubio, subdirector d'*El Mundo*. En aquest mateix sentit apunta una font del diari que prefereix mantenir-se en l'anonimat. "Mai s'ha parlat de la 'teoria de la conspiració' com a tal, no ha hagut reunions per preparar cap mena de conspiració ni res per l'estil", recalca. En realitat, moltes vegades tant *El Mundo* com els periodistes dels diferents mitjans implicats en les tesis conspiratòries han criticat l'ús d'aquesta expressió.

Així doncs, des d'un bon principi el que sí que hi ha és diferents línies d'investigació que recelaven de la versió oficial que s'anava construint a mesura que la policia feia detencions. Però aquestes investigacions, que algun cop s'han complementat, en altres han estat ben diferents tant en el fons com en la forma. Aquestes diferències són perceptibles al comparar informacions com les aportades per Rubio (que s'ha centrat en el tema dels confidents i les negligències de les forces i cossos de seguretat de

l'Estat), com quan el 29 d'abril de 2004 revela que Rafa Zouhier i Emilio Suárez Trashorras eren confidents policials, i Lázaro (que tracta les informacions del Ministeri d'Interior) amb altres com els "agujeros negros" de Fernando Múgica (redac-

Des del principi a *El Mundo* hi ha diferents investigacions autònomes que difereixen en el fons i en la forma

tor en cap del diari) o els articles de Casimiro García-Abadillo (vicedirector del diari, mà dreta i delfí de Pedro J. Ramírez). Tots ells investiguen i es fan la pregunta: a qui beneficia? (*cui prodest?*), però les seves conclusions no sempre apunten en el mateix sentit.

"Poc després de l'11-M ja hi havia una base jihadista de l'atemptat", admet Antonio Rubio, subdirector d'*El Mundo*

Les diferències són substancials. Mentre uns insisteixen en la tesi de l'autoria d'ETA (per exemple, el 12 de desembre de 2005 García-Abadillo publica en portada un article titulat "ETA desarrolló en 2003 un sistema de bombas con móviles como los del 11-M"), Rubio només ha citat la

Alguns redactors no entenen que s'insistís tant en temes que no portaven enlloc

banda etarra dues vegades (i tangencialment) en més de cent articles que ha escrit sobre algun aspecte de l'11-M. Com a bon coneixedor del món àrab, on té contactes importants (no en va, va néixer a Melilla i la seva tesi doctoral anava sobre el Rif) té molt clar que "pocs dies després de

l'11-M ja hi ha una base jihadista de l'atemptat". "L'error fonamental –prosegueix– ha estat que, des de la versió oficial s'ha volgut evitar que la paraula ETA aparegués enlloc i això ha comportat que l'altra part suposés o interpretés que algú amagava informació". Segons Rubio, ha passat "el mateix que en el desastre d'Anual, l'atemptat de Carrero Blanco o el 23-F, que l'Estat va intentar tapar la informació de què disposava. I quan els cossos de seguretat intenten tapar els seus errors provoquen una anàlisi errònia de la situació real".

Rubio també admet que en alguns temes relacionats amb l'11-M la informació no ha estat l'origen de certes notícies. "El tema dels explosius assegura ha donat peu a les anàlisis i a la interpretació, més que no pas a la informació. I a partir d'aquí cadascú n'ha elaborat una teoria".

El subdirector d'*El Mundo*, però, destaca que la seva feina no ha estat interpretar dades, sinó aportar informació. En aquest sentit cita la seva experiència a Catalunya (és llicenciat per la UAB i va treballar a *Tele/Expres* i a *El Periódico*) a l'hora de justificar la seva manera de treballar.

"He après de gent com Josep Maria Huertas Claveria, Miguel Ángel Bastenier o Enric Bañeres i segueixo mantenint aquesta manera de treballar. No sé fer cap altre tipus de periodisme que aquell que he après dels meus mestres", recalca. Per això insisteix a parlar tan sols del que ell ha escrit ("jo no represento més que a mi mateix") i vol deixar clar que, en cap moment, el que ha publicat "pot portar l'etiqueta de 'teoria de la conspiració'".

CRÍTQUES SENSE REPRESENTACIÓ

Aquestes diferents maneres de treballar en una mateixa redacció han provocat que *El Mundo* alternés informacions contrastades amb altres que no ho estaven com, per exemple, quan el 3 de maig de 2006 Fernando Múgica informava erròniament que “la furgoneta de l'11-M tenia una targeta del Grupo Mondragón al quadre de comandament” amb la voluntat de remarcar la via etarra, quan en realitat es tractava d'una cinta de l'Orquestra Mondragón.

Poques setmanes després dels atemptats, el 23 d'abril de 2004, Múgica va publicar un extens article titulat “Los agujeros negros de l'11-M” on plantejava les llacunes del sumari. La seva idea inicial no era que allò fos el començament de res, però l'èxit de l'article en qüestió el convida a convertir-ho en una sèrie que es titula “Los agujeros negros”. Múgica també és l'autor de l'entrevista en exclusiva a Suárez Trashorras (va ocupar tres portades consecutives i, com escriuria Casimiro García-Abadillo, “va suposar una garrotada a la versió oficial sobre el que ha ocorregut l'11-M”) en la qual l'exminer deixava anar perles com: “sóc víctima d'un cop d'estat que s'ha tractat d'encobrir darrere de les responsabilitats d'un grup de musulmans i dels confidents, quan estava tot perfectament controlat pels Cossos de Seguretat”. Les seves paraules quedarien desacreditades poc després quan es descobreix que un any i mig abans d'aquella l'entrevista, Trashorras, que pateix esquizofrènia, havia dit als seus pares que “si *El Mundo* em paga i estic fora, els explico fins i tot la Guerra Civil”.

Són informacions com aquestes les que obren ferides dins la redacció d'*El Mundo*. Segons una font interna que prefereix mantenir l'anonimat, “hi havia gent que no entenia que es

Ángel Acebes i Pedro J. Ramírez han alimentat la “versió alternativa”. Foto: EFE/Alberto Martín.

donés tanta importància a persones implicades en els atemptats (en referència a Trashorras). Aquest és un tema que s'ha viscut amb certa preocupació”. Alguns periodistes de la redacció també s'han mostrat desconcertats per la insistència en alguns temes que no portaven enlloc, sobretot pels “agujeros negros” de Múgica. Aquests temes han centrat més d'una de les reunions matinals dels responsables del rotatiu amb Pedro J. Ramírez i també s'ha escoltat alguna discrepàn-

L'exdirector d'*El Mundo.es* atribueix el seu cessament al fet que no privilegiava les tesis conspiratives

cia al consell editorial que té lloc el dilluns.

Però, a part d'això, poca cosa més. I les crítiques puntuals tampoc no han comportat cap mena de represàlia professional (no és l'estil del director del diari, asseguren) i tan sols es recorda un cas problemàtic directa-

ment relacionat amb l'11-M. Es tracta de la sortida de Gumersindo Lafuente, que era director d'*Elmundo.es*, que va deixar el diari després de ser destituït per Pedro J. Ramírez el 18 de juliol de 2006. Poc després, Lafuente reconeixia a la revista *Diagonal* que les informacions sobre l'atemptat havien marcat la seva sortida del diari. “Ho atribueixo a la meua posició en contra de publicar algunes informacions relacionades amb l'11-M que no pensava que tinguessin el rigor necessari”, va

assenyalar Lafuente. Poc després, Borja Echevarría, subdirector de la versió digital (que tradicionalment ha mostrat molta independència respecte a

la versió en paper), també es nega a privilegiar aquest tipus d'informacions i és relegat a redactor en cap d'Internacional per, finalment, acabar marxant al projecte que Lafuente està preparant a Internet i que veurà la llum a finals de 2007. Però, a part d'aquest cas puntual, no es recorda a la redacció

Amistats perilloses

Quan a finals de març esclatava l'escàndol arran de la compareixença al judici de l'ex-director de la policia Agustín Díaz de Mera (que va insistir en la pista d'ETA i es negava a identificar les seves fonts que vinculaven la banda etarra amb l'11-M) a la cúpula del PP van dir prou. Allò era la gota que feia vessar el vas. La vista oral estava desmuntant moltes de les tesis conspiratòries i era hora de donar un pas endavant i canviar de direcció. Alberto Ruíz-Gallardón va ser el primer en dir el que pensava la majoria del seu partit, quan el 12 d'abril afirma que “si hi hagués hagut relació entre ETA i l'11-M, aquests indicis haurien aparegut. I jo per descomptat no els he vist”. Tres dies després, Mariano Rajoy dóna l'ordre als seus d'oblidar-se del passat i a partir d'aquí dirigents de la formació, com Esperanza Aguirre o Ángel Acebes, reconeixen públicament que ETA no hi va tenir res a veure i, acte seguit, sostenen que ningú al PP ha donat suport a la famosa teoria. Aquest últim diu allò de “ningú al PP ha parlat de la 'teoria de la conspiració’” i Zaplana, que havia presentat més de cinc-centes preguntes parlamentàries sobre aquest tema al Congrés, fins i tot es mostra orgullós del fet que el seu partit hagi “buscat la veritat”. “Jo tan sols conec una teoria, la de la manipulació que vol fer el Govern i el PSOE”, apunta el polític valencià.

En els darrers anys, Eduardo Zaplana ha visitat sovint el despatx de Federico Jiménez Losantos a la COPE. Aquesta dada, confirmada per diferents fonts, no hauria de sorprendre ningú. És normal que informadors i polítics tinguin relacions cordials.

Eduardo Zaplana, abanderat de la conspiració al PP, visita sovint Jiménez Losantos al seu despatx

En alguns casos, però, és més que això. “La relació de Jiménez Losantos amb la direcció del PP és d'una confraternitat excessiva”, assegura Miguel Ángel Marfull, exredactor de la COPE. El problema de les llargues trobades entre Zaplana i Jiménez Losantos és que tots dos han confluït en un mateix interès en abanderar les tesis conspiratòries a les quals un sector minoritari, però molt visible, del Partit Popular ha donat suport i que el locutor radiofònic ha propagat des de la cadena de la Conferència Episcopal.

Encara que molts polítics populars ara neguin haver aprovat determinades informacions que contradieien la “versió oficial”, les hemeroteques i Internet estan plenes d'intervencions en aquest sentit. Una ràpida recerca a la Xarxa ofereix la possibilitat de trobar-hi nombroses “perles” d'aquest estil. I és que el porta-

veu al Congrés del Partit Popular ha estat, juntament amb Ángel Acebes i el diputat Jaime Ignacio del Burgo (que fins i tot ha escrit el llibre *11-M. Demasiadas preguntas sin respuesta*, editat per La Esfera de los Libros) un dels principals abanderats d'aquestes tesis.

“Una de les coses que m'ha produït més tristesa, professionalment parlant, ha estat observar com Zaplana ha convertit el grup del PP en el

Congrés en part de l'estratègia de la conspiració”, assegura José Antonio Zarzalejos, director de l'ABC, qui destaca que “excepte tres o quatre persones, el 98% del partit no es creu la “teoria de la conspiració”. La immensa majoria del partit sabia que és una estratègia que no buscava la veritat sinó altres rendibilitats”. Hi està d'acord José Apezarena, subdirector de *La Gaceta de los Negocios* i excap d'informatius de la COPE, qui reconeix que des de la cúpula del PP li han assegurat que no han participat en tot aquest joc. “Acebes i Zaplana apostaven per aquest camí”, admet aquest conegut periodista, que no creu que els populars treguin rèdits electorals de tot això. “Qui ha dissenyat l'estratègia del PP respecte a l'11-M s'ha equivocat perquè recorda la seva derrota, el seu fracàs”, critica. Un altre conegut periodista de la capital com és Pablo Sebastián, director de *La Estrella Digital* assenyala que “al PP no es creuen aquesta teoria”, mentre que el columnista d'ABC Germán Yanke creu que “en un país seriós Acebes hauria d'haver dimitit de la política” i admet que “hi ha un sector del PP que està emprnyat amb el PP per la insistència amb aquest tema en què s'han trobat atrapat”. Per als diferents entrevistats és clar que un sector del PP ha anat a remolc de les informacions aparegudes a la premsa. “El més criticable és que el partit que aspira a governar faci cas a Pedro Jota”, apunta una font interna d'*El Mundo* que prefereix no identificar-se.

Eduardo Zaplana durant una intervenció en el Congrés dels Diputats. Foto: Dani Duch

d'*El Mundo* cap altre conflicte laboral lligat a les informacions de l'11-M.

En canvi, la situació que s'ha viscut a les redaccions dels mitjans que han seguit l'estela d'*El Mundo* ha estat molt diferent. A la COPE i Telemadrid les tesis conspiratòries van crear friccions des d'un bon principi, fins al punt que molts dels periodistes crítics amb aquestes han quedat relegats dintre del mitjà o bé han acabat marxant a altres empreses. Així doncs, es fa imprescindible saber què va passar durant els mesos posteriors a l'11-M en aquestes dues redaccions per entendre la propagació de la "versió alternativa" que tenia l'epicentre a *El Mundo*.

TENSIONS A LA COPE

De la gent que fa tres anys i mig treballava a informatius de la COPE tan sols en queda una quarta part. Moltes coses han canviat a l'emissora de la Conferència Episcopal des de l'11-M. Mesos abans dels atemptats, els problemes entre Jiménez Losantos (que acabava de ser nomenat director de *La Mañana*, el principal programa de la cadena) i la redacció d'informatius eren constants. José Miguel Azpiroz, llavors redactor de l'emissora que va estar a Bagdad com a enviat especial durant la guerra, recorda converses surrealistes per antena amb Jiménez Losantos, que defensava aquell conflicte. Aquest li preguntava per les armes de destrucció massiva i Azpiroz li explicava com els nens morien per culpa dels atacs dels nord-americans.

En aquest ambient enrarit té lloc el 9 de març de 2004 una reunió entre el comitè d'empresa i el director general de la COPE, Jenaro González del Yerro, que comunica als representants dels treballadors que la situació de l'emissora és molt delicada. Cal tenir en compte que la mort d'Encarna

Sánchez el 1996 i d'Antonio Herrero el 1998, sumat a la sortida de José María García a Onda Cero, havia deixat l'emissora molt tocada. L'aposta de Luis Herrero com a director de *La Mañana* no havia funcionat quant a

De la gent que l'11 de març treballava a la redacció de la COPE tan sols en queda una quarta part

audiències i el seu successor al capdavant del programa, Jiménez Losantos, portava encara pocs mesos com per canviar aquella tendència a la baixa. En un moment determinat de la reunió, els assistents bromegen dient: "Aquí tan sols ens salva que el PSOE guanyi les eleccions!", conscients que

Quan esclaten les bombes als trens també esclaten les tensions entre Losantos i la redacció

els números milloren quan van a la contra i es convertien en el flagell d'un govern socialista. Faltava menys d'una setmana per a les eleccions generals i ningú no podia imaginar-se que s'acostava un dels dies més tràgics de la història espanyola contemporània ni que la intenció de vot dels espanyols estava a punt de donar un tomb espectacular que destrossaria tots els pronòstics.

"Aquí tan sols ens salva una victòria del PSOE!", bromegen el 9 de març en una reunió a la COPE

Dos dies després exploten les bombes als trens i també esclaten les tensions que portaven temps gestant-se entre la redacció i Jiménez Losantos. Aquell matí de l'11 de març el director de *La Mañana* no donava pas als

periodistes que es trobaven als llocs dels fets i preferia tirar dels tertulians que tenia al plató. "Va ser un *black out* informatiu", denuncia Azpiroz. Dissabte, durant la jornada de reflexió, un grup de periodistes de la cadena truquen a Blanca Maria Pol, llavors cap d'Informatius, i li proposen tallar la programació per informar de les manifestacions que estaven tenint lloc

davant les seus del PP. Ella hi accedeix i és així com la COPE es converteix, juntament amb la SER, en les úniques cadenes que van interrompre la programació per fer, durant diverses hores, un especial informatiu sobre aquelles mobilitzacions populars. "Hi havia una comunicació permanent amb els companys de la SER amb els quals teníem molt bona relació, atès que ens movien criteris estrictament professionals", recorda Azpiroz quan es refereix a aquella jornada. Però aquesta llibertat de moviments estava a punt de canviar.

El 14 de març el PSOE guanya els comicis amb quasi onze milions de vots i setze escons més que el PP. "Tot va explotar quan Jiménez Losantos perd unes eleccions a les quals havia dedicat tant d'esforç. No s'ho esperava, se sent ferit i no s'adapta al canvi", apunta Miguel Ángel Marfull, que llavors era la mà dreta de José Apezarena, el director i presentador de *La Linterna*. L'endemà, Jiménez Losantos diu en antena que hi ha "soviets del PSOE" infiltrats a l'emissora.

Poc després, el conseller delegat adjunt de la COPE, Fernando Giménez de Barriocanal, convoca a alguns redactors –els suposats 'soviets'– i els tranquil·litza. Però tres mesos després

d'aquelles bones paraules es comença a remodelar la cadena seguint unes marcades directrius ideològiques. No era cap secret que el presentador de *La Mañana* estava descontent amb el funcionament d'alguns espais de l'emissora com els informatius o el programa nocturn *La Linterna*, que llavors dirigia José Apezarena, un periodista conservador, membre de l'Opus Dei i excap d'Informatius de la COPE que ha deixat un bon record entre tots els que han treballat amb ell per la seva professionalitat. Apezarena, que actualment és subdirector de *La Gaceta de los Negocios*, té una opinió molt clara sobre l'11-M. “Després de l'atemptat, i a mesura que transcorrien les hores, ja no estava tan clar que fos ETA. I encara avui no he escoltat res que m'hagi fet canviar la meva opinió en el sentit que ETA no hi tenia res a veure”, assegura aquest veterà periodista, qui admet que no va rebre pressions de cap tipus i que, senzillament, es van limitar a substituir-lo.

CANVIS IDEOLÒGICS

Jiménez Losantos reconeix el seu descontentament amb Apezarena i amb els serveis informatius al llibre *De la noche a la mañana. El milagro de la COPE* (La Esfera de los Libros, 2006) on no amaga que el seu objectiu era aconseguir l'homogeneïtat ideològica a tots els espais de la cadena. “Si s'optava per una programació coherent amb l'explosió de l'audiència i influència de *La Mañana* –escriu Losantos– s'havia de substituir Apezarena a *La Linterna* i, tard o d'hora, reorganitzar els informatius i ocupar parcel·les abandonades de la programació. Era una elecció dràstica, sense claroscurs, perquè el clarobscur en si mateix suposava una elecció. I a més a més hi havia molt poc temps per realitzar-la. Havia de fer-ho ja”.

I així va ser. Aquell estiu de 2004 Ignacio Villa substitueix Blanca María Pol com a cap dels informatius, mentre que César Vidal ocupa el lloc d'Apezarena a *La Linterna*. Villa era una persona amb poca connexió amb la resta de la redacció fins i tot abans del seu nomenament. La relació entre ell i molts redactors era distant. I el seu nomenament no millora aquell distanciament, sinó tot el contrari. Prova d'això és que al convit de Nadal que organitza en el seu primer any en el càrrec tan sols hi assisteixen tres persones d'una redac-

Mesos després de l'atemptat es remodela la redacció a partir de criteris purament ideològics

ció formada per una quarantena de redactors. Però l'estreta relació que Villa manté amb Losantos, igual que passa amb César Vidal un historiador revisionista que era tertulià a *La Mañana* és el que impera en la decisió final. Losantos aconsegueix el que buscava.

L'enrarament de l'ambient a la cadena va provocar que molts periodistes decidissin marxar

ció formada per una quarantena de redactors.

Però l'estreta relació que Villa manté amb Losantos, igual que passa amb César Vidal un historiador revisionista que era tertulià a *La Mañana* és el que impera en la decisió final. Losantos aconsegueix el que buscava.

La consigna del nou cap d'Informatius, Ignacio Villa, era seguir les notícies de la portada d'El Mundo

“Villa es converteix en una corretja de transmissió entre Losantos i Vidal. Abans, les tesis conspiratòries tan sols s'escoltaven al matí, però a partir de llavors es traslladen a informatius i després al vespre”, critica Marfull, que recorda que Villa i Losantos es reunien constantment, un fet que no passava amb Blanca María Pol o José

Apezarena quan aquests ocupaven el càrrec. “Em consta que la consigna de Villa era seguir les informacions de la portada d'*El Mundo*”, recorda Azpiroz. Però a més de les substitucions més sonades, a l'emissora es varen viure molts altres canvis. Subtilment els

serveis informatius es van anar remodelant. No s'acomiadava la gent, no és l'estil de la cadena, però l'enrarament de la situació provocava que molts periodistes

marxessin de l'empresa. Miguel Ángel Marfull, que actualment treballa com a redactor de Societat del diari *Público*, recorda que, quan el setembre de 2004 va reunir-se al despatx d'Ignacio Villa perquè li expliqués com quedava ell dintre dels canvis que es produïen a

la cadena, Villa va dir-li: “Hauràs de redimir-te”. Poc després Marfull marxava de la COPE.

Alguns altres dels que van marxar han anat a parar a

les noves cadenes de televisió, Cuatro i La Sexta, i fins i tot hi ha qui ha marxat directament a casa perquè no aguantava la pressió. “Allò ara és un solar. Han anat arraconant la gent de tota la vida”, critica Azpiroz, qui actualment és subdirector d'Informatius de Punto Radio i no dubta a definir tot aquells

canvis com una autèntica “neteja ètnica”. Els històrics de la redacció han anat quedant relegats per noves fornades de periodistes. “Han precaritzat la redacció

amb persones noves i vulnerables. Són periodistes que acaven de sortir de la universitat i que tenen un alt grau d'afinitat amb la ideologia de l'emissora”, destaca Marfull.

Un membre del comitè d'empresa, que prefereix mantenir l'anonimat, corrobora aquesta dada: “La irrupció d'Ignacio Villa canvia els usos i

Federico Jiménez Losantos durant la presentació del seu llibre *Con Aznar y contra Aznar*. Foto: Dani Duch

costums. Es rodeja de redactors més joves, influenciables i desitjosos de guanyar-se un lloc de treball”. Molts d'aquells joves periodistes provenen del màster de la COPE “on hi va gent recomanada des de la presidència de l'emissora. A la redacció observem que la gent que entra són afins a Rouco”, apunta aquesta font.

No en va, el cardenal i arquebisbe de Madrid, Antonio Maria Rouco, juntament amb el cardenal Antonio Cañizares, són els dos membres de la Conferència Episcopal, sobretot el segon, que tenen una relació més directa amb Jiménez Losantos i César Vidal.

Tot aquest seguit de canvis que s'han viscut a la redacció han anat en paral·lel amb un augment del seguiment de les informacions del diari de Pedro J. Ramírez. En realitat, la COPE feia temps que tenia *El Mundo* com a

referent informatiu, sobretot des de l'arribada d'Antonio Herrero el 1993. La seva repentina mort i el posterior salt de Luis Herrero a la política com a eurodiputat és el que comporta que el 2003 Jiménez Losantos agafi les regnes del programa matinal. Ell és qui potencia encara més la relació amb aquest

Els canvis que es fan a la cadena impliquen que la “teoria de la conspiració” s'escolti durant tot el dia

diari. “La identificació de continguts entre la COPE i *El Mundo* ha estat cada vegada més gran. La ràdio ha fet d'altaveu de les informacions del diari perquè Pedro J. i Losantos tenen els mateixos objectius”, destaca Apezarena.

I és així com, a poc a poc, les informacions pròpies van anar quedant rele-

gades en una redacció feta a la mida de Jiménez Losantos i dels “deu milions d'orfes del 14-M” als quals assegura dirigir-se.

CONFLICTES A TELEMADRID

Un procés molt similar té lloc, durant les mateixes dates, a la redacció d'informatius de Telemadrid. Si Jiménez Losantos havia arribat a la direcció del programa *La Mañana* de la COPE el setembre de 2003, els canvis a Telemadrid

tenen el seu origen en la victòria electoral d'Esperanza Aguirre a la Comunitat de Madrid l'octubre d'aquell any. Dos mesos després, Aguirre –amb qui el locutor radiofònic manté una bona amistat– nomena Manuel Soriano director general de la cadena autonòmica, qui durant quatre anys havia estat el seu cap de

Una visita a l'hemeroteca

En els darrers mesos, i sobretot arran de l'inici i posterior evolució del judici de l'11-M, tot un seguit de personatges públics han fet marxa enrere en el seu suport a les tesis conspiratòries. En algun cas fins i tot han negat haver dit res per l'estil. Una visita a l'hemeroteca permet recopilar una petita selecció de les nombroses frases que demostren el clar alineament de molts d'ells a les citades tesis. Aquestes en són algunes:

Mariano Rajoy

"No me creo que los detenidos por el 11-M organizaran los atentados"
(*El Mundo*, 10 d'octubre de 2004)

Pedro J. Ramírez

"...los marroquíes del comando de Lavapiés no han sido sino las marionetas de alguien que desde mucho más arriba ha movido sus hilos"
(*El Mundo*, 11 de juliol de 2004)

Pedro J. Ramírez

"Cada vez hay más indicios de que el 11 M se gestó en los aparatos del Estado".
(26 d'agost de 2005, III Jornades Periodístiques de Son Servera)

Mariano Rajoy

"¿Dónde estaba la mochila? ¿Quién la puso allí? (...) Esto es enormemente grave. La obligación de la policía es explicarlo. Si no estaba, ¿quién la puso allí? Requiere una aclaración. Es que, si esto se confirma, podría anular la investigación y podría anular el sumario"
(13 de març de 2006)

José María Aznar

"Las pruebas aparecidas en el último mes, en estos días, indican la más que posible participación del grupo terrorista ETA en esta masacre".
(2 de juliol de 2006)

Federico Jiménez Losantos

"¿Y qué parece hoy el 11 M? Pues exactamente lo que dice Trashorras: un golpe de Estado perpetrado desde los Servicios de Inteligencia españoles y en el que se utilizó

a traficantes de drogas y explosivos de Asturias controlados por la Policía y a traficantes de drogas y coranes de Lavapiés controlados por la Guardia Civil como mano de obra poco cualificada o simple pantalla".

(*El Mundo*, 4 de setembre de 2006)

Federico Jiménez Losantos

"Cada día es más evidente que el Gobierno y sus aliados están entregados a la tarea de borrar huellas etarras y socialistas del 11-M, la forma de hacer méritos de gallardones y piquerdones es jugar a santanos y telesforos. Por eso hablan tanto de lo que dicen que no hay que hablar"
(*El Mundo*, 29 de setembre de 2006)

Federico Jiménez Losantos

"Pese a los intentos de amordazamiento de los pocos medios sin pelos en la lengua, a las mentiras en cascada y a la desvergon-

El president de l'AVT, alguns periodistes i polítics del PP van apostar per aquestes tesis

zada manipulación del sumario del 11-M por el Gobierno Zapatero, no hay muchas dudas sobre el carácter secundario de una "trama islámica" compuesta esencialmente por confidentes o por pequeños delincuentes "moritos" controlados prácticamente en su totalidad por la Policía, la Guardia Civil o el CNI. Y si los pseudoislamistas fueron la coreografía, el guión y ejecución sólo pudo corresponder a las dos fuerzas con capacidad para cometer esa masacre: ETA o los servicios secretos españoles. O una combinación de ambos"
(Extret del llibre *De la noche a la mañana*. La Esfera de los Libros, 2006).

César Vidal

"¿Qué va a desvelar el juicio del 11-M? No lo sabemos, pero desde luego lo que sí parece bastante claro es que al menos la sombra de ETA planea sobre ese proceso".
(*La Linterna*, 2 de febrer de 2007).

Luis del Pino

"Desgraciadamente, cada vez va quedando más claro que el 11-M se diseñó, se organizó y se ejecutó desde las cloacas del Estado"
(*El Mundo*, 20 de juny de 2007)

Casimiro García-Abadillo

"Hasta ahora, El Mundo no ha sostenido ninguna teoría de la conspiración para explicar el 11-M. Simplemente, se ha limitado a señalar las contradicciones del sumario, sus puntos oscuros, su falta de consistencia en cuestiones clave, etcétera."
(*El Mundo*, 3 de desembre de 2006)

José Alcaraz

"ETA podría tener en su poder información comprometida sobre la actitud de determinados miembros del PSOE en los atentados del 11-M".
(Extret del llibre *Una rebelión cívica*, La Esfera de los Libros, 2007)

Casimiro García-Abadillo

"La última versión de la Fiscalía recuerda demasiado a la teoría de la bala zigzagueante elaborada por la Comisión Warren para sostener que a Kennedy lo mató un solo hombre, Lee Harvey Oswald. Cuarenta años después, el 70% de los norteamericanos sigue sin creerse esa historia".
(*El Mundo*, 4 de juny de 2007)

Casimiro García-Abadillo

"Los que siempre hemos defendido es que el 11-M no podía explicarse sólo por la concurrencia criminal de unos delincuentes de poca monta con unos fundamentalistas de medio pelo sin conexiones con ninguna red criminal del tipo Al Qaeda, tenemos razones para seguir investigando lo que ocurrió aquel día terrible que cambió nuestra historia"...
(*El Mundo*, 1 de novembre de 2007).

Luis del Pino

"Si alguien pretendía que la sentencia del 11-M nos dijera quiénes perpetraron la mayor matanza terrorista que nuestro país ha sufrido, me temo que esas esperanzas han quedado defraudadas"
(*El Mundo*, 3 de novembre de 2007)

premsa una decisió que no compartien alts dirigents del seu partit.

Des del principi les intencions del nou equip directiu, encapçalat per Soriano, foren ben clares. Alfonso Garcia, que ostentava el càrrec de director del Servei d'Informatius de Telemadrid des de 2002, explica que en la primera entrevista que va tenir amb Soriano aquest ja li va deixar ben clar que “Telemadrid havia de ser el contrapès de Prisa”. “Totes les informacions susceptibles de manipulació es manipulaven”, recorda Garcia, que defineix l'estratègia de la direcció com una “pluja fina”. El 13 de gener de 2004 Soriano destitueix García del càrrec.

“El nou equip va arribar amb idees de propaganda i control mediàtic i no les van executar directament, però arran de l'11-M es van treure la careta del tot”, apunta un membre del comitè d'empresa de l'emissora. Des de l'11-M la redacció ha viscut, doncs, un procés que ha canviat la seva configuració. Els periodistes històrics, que mantenien posicions crítiques respecte a les tesis conspiratòries, han estat o bé relegats a programes secundaris, a espais informatius allunyats de les informacions polítiques o senzillament han marxat a altres empreses. Mentrestant, els periodistes que s'han incorporat han acabat conformant una redacció paral·lela. “Han duplicat la redacció”, critiquen des del comitè d'empresa. En el seu informe *El derecho profesional a informar y el del ciudadano a ser informado* alerten que “molts periodistes han estat apartats de les seves funcions, relegats a tasques secundàries o simplement se'ls manté en els seus llocs sense oferir-los feina”. L'informe cita un sondeig fet entre els redactors que mostrava que molts d'ells amb prou feines havien realitzat una notícia en format vídeo en un mes de feina.

Entre els nous periodistes que han ocupat el lloc dels històrics n'hi ha que han arribat de *La Razón*, de la cadena balear IB3 (sobretot arran de la pèrdua del poder per part del PP a les Illes) o del portal Libertad Digital

El nou equip directiu de Telemadrid va revelar les seves intencions veritables arran dels atemptats de l'11-M

(fundat per Jiménez Losantos), entre altres. A aquest grup de nouvinguts, que són els que avui dia conformen el gruix de la redacció d'informatius, cal sumar-hi els becaris. Quan la presidència de la Comunitat de Madrid va recaure en Alberto Ruiz-Gallardón, aquest va decidir mantenir la mateixa direcció d'informatius que hi havia

“Totes les informacions susceptibles de manipulació es manipulaven”, recorda l'excap d'informatius

amb els socialistes –el que des de diferents fonts es destaca positivament– però va impulsar canvis en la procedència dels becaris. Si anys enrere la majoria d'aquests venien de la Universitat Complutense, a poc a poc aquests van anar minvant en benefici d'estudiants d'universitats privades com la San Pablo-CEU (proprietat de l'Aso-

Encara que no hi hagués una base sòlida, s'havia de donar la informació d'El Mundo, admet l'excap de Nacional

ciación Católica de Propagandistas) i la Francisco de Vitoria (vaixell insígnia dels Legionarios de Cristo).

Enmig de tots aquells canvis, el setembre de 2004, la direcció de la cadena proposa a Javier Bosque ser cap de la secció de Nacional. Aquest

periodista, que portava deu anys a l'empresa, accepta després d'un temps per pensar-s'ho, ja que no tenia experiència en política nacional. “Em feia il·lusió”, admet. L'hi van deixar formar el seu propi equip, però amb el

temps va adonar-se del que passava. “Fins a aquell moment a Telemadrid no hi havia hagut una marcada línia editorial. I a partir de l'11-M tot girava entorn d'allò”, recorda. “El tema de la portada d'*El Mundo* havia de donar-se cada dia”, assenyala. Els reporters de Tribunals i Interior s'encarregaven de contrastar la informació d'aquelles portades. “Vàrem adonar-nos que no hi havia una base sòlida, que el que feien era donar importància a aspectes aïllats del sumari”, afirma. Però des de la direcció de la cadena els deien que encara que no hi hagués una base sòlida havia de donar-se aquella notícia. “A vegades, al dia següent, *El Mundo* es contradia amb el que havia dit el dia anterior i nosaltres quedàvem en ridícul per haver donat aquella informació”, recorda.

Poc a poc Bosque va anar entenent perquè l'havien escollit a ell. “Quan et nomenen pel càrrec et creus que és perquè vals molt. Llavors et vas adonant que és perquè creien que podia estar pròxim ideològicament a les seves postures i perquè al no tenir massa experiència era més modelable”, admet. Tota aquella situació el superava. “Em vaig desmotivar. Veia que si seguia allà acabaria fent coses que no volia fer. Estava cansat. No em veia amb forces suficients per barallar-me cada dia”, reconeix. Va estar al càrrec fins al juliol de 2005 quan va dimitir. Juntament amb ell també van plegar la

Manuel Soriano, exdirector general de Telemadrid. Foto: EFE / Bernardo Rodríguez.

coordinadora d'àrea i el cap de Societat. En l'actualitat Javier Bosque treballa a informatius de Cuatro i és conscient que la seva mala experiència és una més de moltes altres. “Fa dos anys de tot allò i si ara anés a la redacció d'informatius de Telemadrid no coneixeria ningú. Han anat substituint

els històrics per gent jove o bé els han desplaçats a llocs on estan infrutilitzats. Allà abans mai no s'havia viscut un canvi tan brutal”, conclou. Davant d'aquella situació es va crear el març de 2005 el Consell Provisional de Redacció (les principals reivindicacions dels treballadors

de Telemadrid poden trobar-se al web www.salvemostelemadrid.es). Els redactors havien aprovat en referèndum l'Estatut de Redacció, que el 5 d'abril remetien als directius de l'empresa. A dia d'avui encara no ha rebut resposta.

Moltes de les denúncies del Consell Provisional de Redacció es recullen en un informe de l'abril de 2007 (“Informe sobre la situació de Telemadrid”) elaborat per set professors –tres d'ells catedràtics– de comunicació de la Universitat Complutense a petició de la Fundació Sindical d'Estudis. En el centenar de pàgines de l'informe –un treball d'investigació que s'ha centrat en l'anàlisi dels Serveis Informatius de la cadena entre desembre de 2003 i març de 2007– s'assenyalen les manipulacions informatives que han tingut lloc a Telemadrid,

Va haver-hi represàlies als treballadors que van deixar de signar en senyal de protesta

així com les pressions a periodistes de la cadena. L'informe en qüestió dedica cinc pàgines a la cobertura de les notícies relacionades amb l'11-M i recopila manipulacions informatives sobre l'atemptat, com l'omissió de la roda de premsa d'Arnaldo Otegui de l'11 de març, les ingerències de la direcció en la decisió de les imatges que s'havien de mostrar de la manifestació del 12 de març o l'omissió de la notícia del 13 de març sobre el comunicat d'ETA al diari *Gara* on la banda terrorista negava l'autoria dels atemptats, entre altres.

Aquest estudi també recorda com l'emissió el 14 de març de 2005 del documental “Cuatro días que cambiaron España”, que es basa en les tesis conspiratòries, marca un abans i un després en la manipulació informativa.

El documental, elaborat pel subdirector d'informatius, José Antonio Ovies, va provocar la indignació de la redacció, que després de reunir-se en assemblea van decidir emetre una nota pública on es demanava perdó als telespectadors i a les víctimes alhora que es responsabilitzava de l'elaboració del mateix a Ovies. Des d'aquell dia –i encara a dia d'avui– molts dels periodistes històrics de la cadena no signen les notícies, un fet que no va agradar gens a la direcció, que va decidir no quedar-se de braços plegats. Segons l'informe, “la majoria dels professionals que van decidir, en legítima defensa professional, no signar les peces han estat represaliats”.

Però el documental d'Ovies no ha estat l'únic d'aquest estil emès per la cadena autonòmica. Altres com “La sombra del 11-M” o “11-M. Historia de un atentado” “han seguit la línia de la “teoria de la conspiració” o la del “cop electoral” mantinguda pel Partit Popular, conclou l'informe. El segon d'aquests documentals va portar fins i tot a Manuel Soriano a escriure en un targeta que acompanyava unes còpies del treball i que anava dirigida al cap de gabinet d'Esperanza Aguirre que el documental havia quedat “bastant bé cinematogràficament i ideològicament”. Però els problemes derivats del biaix ideològic que s'imprimia a la cadena des de la direcció no van finalitzar amb els canvis viscuts als serveis informatius els dos anys posteriors a l'11-M. Un dels casos més sonats de la cadena ha estat el de Germán Yanke, el popular presentador del programa *Diario de la noche*, que va dimitir l'octubre de 2006, uns dies després d'una entrevista a Esperanza Aguirre on aquesta li va recriminar de tenir una postura favorable al PSOE. “No m'agrada que vostè compri el discurs del Partit Socialista”, va dir-li Aguirre enmig de l'entrevista. Al dia següent

ella va trucar-li per disculpar-se (“em va dir que estava molt cansada”), però allà no s'acabarien els problemes. Faltaven dos mesos perquè finalitzés el seu contracte i havien de tractar

“La direcció em va apuntar que no reflectia adequadament les investigacions d'El Mundo” (Germán Yanke)

amb la direcció que feien amb *Diario de la noche* “Em deien que havia de donar un tomb al programa. I una de les coses que em van apuntar era que no reflectia adequadament les investigacions d'El Mundo sobre l'11-M. Vaig pensar que si acceptava les seves condicions m'estaria abaixant els pantalons”, recorda Yanke.

Poc després de la seva dimissió, Pablo Sebastián, un dels seus més estrets

La direcció pressionava periodistes perquè es possessin a les ordres del subdirector d'El Mundo

col·laboradors al programa, va explicar les pressions que rebien per part de la direcció de Telemadrid. En un article (“La caza y captura del *Diario de la Noche*”) del 9 de juny de 2006 que podia llegir-se a *La Estrella Digital*, portal que dirigeix Sebastián, aquest escrivia això: “Manuel Soriano porta mesos pressionant, i en els darrers dies

Els mitjans conservadors que no han apostat per les tesis conspiratòries són els que tenen capital basc o català

fins i tot amb missatges escrits, perquè els responsables del programa es posin en contacte i a les ordres del director adjunt d'El Mundo, Casimiro García-Abadillo, perquè els expliqui l'única veritat sobre el cas dels pèrits de l'àcid

bòric i els documents falsificats, així com sobre les instruccions de Garró, últimes obsessions conspiratòries d'aquest diari. ¿Qui és Soriano per demanar a un informatiu de la cadena pública Telemadrid que es posi a les ordres d'El Mundo, insistint una vegada i una altra que havia de trucar a Casimiro?”.

OPCIONS EMPRESARIALS

Una vegada s'ha repassat l'evolució interna dels mitjans que van apostar per les tesis conspiratòries, cal veure qui és el responsable de marcar la línia informativa de cada mitjà. Així, mentre darrere d'El Mundo, Telemadrid, la COPE i Libertad Digital hi ha Pedro J. Ramírez, Esperanza Aguirre i Federico Jiménez Losantos; darrere dels mitjans conservadors que no han apostat per les tesis conspiratòries hi ha capital basc i català. Per una part, tenim ABC i Punto Radio, que pertanyen a Vocento (el grup empresarial basc que va

nèixer el setembre de 2001 de la fusió de Grupo Correo i Prensa Espanyola i que està considerat no nacionalista i conservador), mentre que, per una altra part, darrere d'Onda Cero i *La Razón* –aquest diari va apostar per un to crític, però des de postures moderades– pertanyen al Grup Planeta, empresa catalana de la qual és consel-

ler delegat José Manuel Lara Bosch. L'aposta de Lara per la moderació va quedar clara de nou el passat 6 de novembre durant la presentació de la nova temporada

quan va assegurar que no vol contribuir a la crispació ni a conspiracions i que, tot i que la missió de l'empresa és guanyar diners, també tenen “una responsabilitat social” i va demanar “radicalitzar la moderació”.

Víctimes dobles

Pilar Manjón Foto: Emilia Gutiérrez.

L'11 de març de 2004 les associacions de víctimes estan dividides. L'arribada de Francisco José Alcaraz al capdavant de la històrica AVT causa estralls i algunes antigues delegacions, com la catalana, decidien independitzar-se davant l'abandó per part de Madrid. Enmig d'aquest ambient enrarit té lloc l'11-M i amplia la divisió existent. La creació de dues associacions de víctimes de l'11-M (la majoritària Asociación 11-M Afectados del Terrorismo, presidida per Pilar Manjón, i crítica amb el PP; i la minoritària Ayuda a las Víctimas 11-M, presidida per Ángeles Domínguez i pròxima al PP) ha alterat una situació ja de per si anòmala.

Manjón (que va perdre el seu fill Daniel de 20 anys en l'atemptat a l'estació d'El Pozo) va saltar a la popularitat arran de la compareixença a la Comissió d'Investigació de l'11-M. “Va ser un espectacle lamentable”, va dir Jiménez Losantos al dia següent per la ràdio. Tot i que el locutor reconeix al seu llibre *De la noche a la mañana* (Ed. La Esfera de los Libros, 2006) que potser va ser massa injust en aquella crítica inicial, unes línies abans parla així de Manjón: “El

PSOE va arribar al màxim de la seva eficàcia manipuladora amb el testimoni de la mare d'un jove assassinat l'11-M, una militant comunista anomenada Pilar Manjón, que va compondre una actuació digna d'Òscar”. Queda clar, doncs, que Manjón (i amb ella moltes víctimes) s'havia convertit en un símbol en un escenari polititzat i dividit. El judici a l'Audiència Nacional ha estat un mirall d'aquesta divisió amb situacions paradoxals com el fet que els advocats de l'AVT i d'Ayuda a las Víctimas del 11-M insistissin en l'autoria d'ETA i en l'existència d'una “quarta trama”, respectivament.

Aquesta situació ha tingut conseqüències informatives. Robert Manrique, secretari general de l'Associació Catalana de Víctimes d'Organitzacions Terroristes (ACVOT), critica que “malauradament alguns mitjans sempre han donat més ressò a una associació que gairebé no té ni una víctima de l'11-M com és l'AVT, mentre que a l'associació majoritària tant en víctimes com en ferits, tal i com confirma la sentència, com és la que presideix Pilar Manjón no ha disposat d'aquest ressò mediàtic. Tampoc ha interessat explicar que la Generalitat de Catalunya va donar-los una subvenció de 45.000 euros i que des de l'ACVOT s'ha assistit jurídicament i psicològicament a l'Asociación Víctimas del 11-M”.

“En la lluita periodística al voltant de la 'teoria de la conspiració' no s'han respectat prou les víctimes i se les ha utilitzades en la lluita partidista”, assegura Josep Maria

Pilar Manjón està vetada a Telemadrid i per això no apareix com a font als informatius

Brunet, periodista de *La Vanguardia*. A Telemadrid, per exemple, quan es parla de víctimes sol sortir Alcaraz a declarar. Fonts internes de la cadena autonòmica revelen que això té una explicació: “Manjón està vetada personalment per Agustín de

Grado, cap d'informatius, igual que passa amb Amnistia Internacional o els grups ecologistes, per exemple”.

Però, fins quan aquesta situació? “Al judici s'han anat desmuntant pas a pas les brames de la 'teoria de la conspiració', però això no s'acaba amb la sentència, seguirà de per vida”, apunta l'Eulogio Paz, exmarit de Manjón. “Resulta esperpèntic. I el més esperpèntic de tot és el paper jugat per alguns periodistes”, critica. Des d'una cafeteria de l'estació d'Atocha, a pocs metres del monument que recorda les víctimes de l'atemptat, Paz admet que la “teoria de la conspiració” l'afecta “no tan sols com a víctima, sinó també com a part de la societat de la qual formo part”. Temps enrere Paz va reunir una desena de cartes al director que va enviar a *El País* i que el diari no va publicar. Finalment va optar per recopilar-les en un llibre que el març de l'any passat va editar gratuïtament l'ajuntament de Rivas, on governen IU i PSOE. El llibre, titulat *11-M. Palabras para Daniel y cartas al director* té un pròleg de l'escriptor Juan José Millàs i pot descarregar-se a Internet (a webs com www.asociacion11m.org/libros o www.desiertoslejano.com). Però quina va ser la sorpresa quan Paz va descobrir que si escrivia *11-M, Palabras para Daniel o 11-M o Palabras para Daniel y cartas al director* a YouTube en lloc d'accedir al llibre apareixien dos vídeos de Libertad Digital que defenien tesis conspiratòries.

La manipulació i l'ús partidista de les víctimes també ha donat lloc a situacions curioses. Jesús Martínez, vicepresident de l'Associació 11-M Afectados Terrorismo, recorda que una vegada va concedir una entrevista a *El Mundo*. El diari va enviar dos periodistes joves –“suposo que eren becaris”– i tant bon punt s'iniciava l'entrevista li preguntaven sobre la implicació d'ETA en l'atemptat. “Si comencem així anem malament”, va advertir-los. “Ja ho sabem van reconèixer-li, però és que al diari ens han dit que comencéssim amb aquest tipus de preguntes”.

Aquestes diferències han provocat una autèntica fractura entre els mitjans conservadors en un context de constant divisió dels *mass media* madrilenys. “Actualment no hi ha cap periodista que sigui capaç de parlar amb totes les “tribus” de professionals de la comunicació de Madrid”, reconeix Fernando Jáuregui, veterà periodista que ha treballat en nombrosos mitjans (COPE, Telemadrid o *ABC*, entre altres) i que en l'actualitat dirigeix els portals digitals *diariocritico.com* i *ociocritico.com*. “A Madrid els mitjans es divideixen per a cada esdeveniment, es divideixen per tot. I la conspiració és una part de tot això, però una part monstruosa”, afirma.

Així doncs, la “teoria de la conspiració” beu d'aquest caldo de cultiu de la divisió constant. I ha estat en el camp de la premsa escrita on aquest enfrontament empresarial ha estat més bel·ligerant. “Hi ha hagut una fractura tremenda dels mitjans de la dreta mediàtica. Es tracta d'una baralla entre mitjans del mateix sector ideològic, pitjor que la que mantenen *El País* i *El Mundo*. Les coses s'han enrarrit fins al sùmmum”, apunta Germán Yanke.

ELS ATACS A ABC

Un dels que ha sortir més malparat d'aquesta baralla és l'*ABC*. El seu director, José Antonio Zarzalejos, reconeix que després de l'11-M va rebre “autèntiques pressions polítiques i periodístiques”. “Ens demanaven que ens suméssim amb discreció a la “teoria de la conspiració” o no la criticuéssim i eludíssim qualsevol enfrontament amb Jiménez Losantos o amb les teories que mantenia *El Mundo*”. Zarzalejos, però, no va prendre cap d'aquestes postures i va arribar l'enfrontament, centrat sobretot amb el locutor de la COPE, amb qui manté un enfrontament personal que anys enrere va provocar que

Jiménez Losantos deixés d'escriure a les pàgines d'aquest rotatiu centenari i passés a les pàgines d'*El Mundo* on també trobem Luis Maria Ansón, exdirector d'*ABC*.

La decisió del diari que dirigeix Zarzalejos ha estat sempre ben clara en

ABC va rebre pressions per sumar-se o evitar enfrontaments amb els “conspiradors”

aquest sentit. “Des del principi *ABC* es va negar a entrar en aquests plantejaments. I no va ser perquè no volguéssim aclarir els dubtes del cas, sinó perquè fins a cinc redactors (els que escriuen de Tribunals, Interior i Terrorisme) van assegurar-me que, tot i les llacunes del procés, en cap moment hi ha hagut la intervenció d'ETA, cap

La postura d'ABC respecte de l'11-M ha provocat insults de Jiménez Losantos que han acabat als tribunals

vestigi de la participació dels serveis d'informació o intel·ligència i que qualsevol lligam amb algun partit polític quedava descartada. I tot i que *ABC* és un diari lliberal-conservador més proper al PP que al PSOE, ens vàrem veure obligats deontològicament a dir als nostres lectors que no hi havia elements que ens portessin cap a

Luis del Pino va popularitzar la “versió alternativa” gràcies al seu bloc a Libertad Digital

la 'teoria de la conspiració’”, explica Zarzalejos.

La postura d'*ABC* (que en l'actualitat està en sintonia amb el sector del PP pròxim a Gallardón) en el tema de l'11-M ha provocat un enfrontament al

qual s'ha sumat Jiménez Losantos des dels micròfons de la COPE amb una campanya duríssima contra el rotatiu, ja que ha demanat públicament als seus subscriptors que es donessin de baixa (va arribar a donar el telèfon del diari i va aconseguir que aquest perdés 10.000 lectors) i ha llançat nombroses desqualificacions personals a Zarzalejos. Els atacs foren de tal magnitud que l'abril de l'any passat la redacció d'aquest rotatiu titllava en un comunicat d'“inacceptables i difamatòries injúries i calúmnies”, li exigia una disculpa i han provocat que Zarzalejos hagi presentat una demanda contra el polèmic locutor per “intromissió il·legítima” en el seu honor.

APAREIX DEL PINO

Enmig de totes aquestes disputes empresarials apareix en escena un personatge tan enigmàtic com mediàtic que s'ha convertit en un dels principals abanderats de les tesis conspiratòries i que ha popularitzat a través d'Internet la lluita ideològica i informativa entre totes dues faccions. Es tracta de Luis del Pino, una persona que malgrat no tenir cap experiència prèvia en el món del periodisme ha acabat apareixent a nombrosos mitjans de comunicació. L'efecte multiplicador de la Xarxa ha provocat que s'hagi creat al voltant de la seva figura un grup de fidels seguidors virtuals que no han dubtat a l'hora de sortir al carrer amb pancartes i carregar contra el govern i fins i tot, com veurem més endavant, han influenciat en l'acció d'alguns advocats durant el judici.

Però, qui és Luis del Pino? La majoria dels entrevistats per a aquest reportatge no saben gaire més del que

explica la solapa dels seus llibres sobre l'11-M. És a dir, que és un enginyer de telecomunicacions nascut a Madrid el 1962, que anteriorment havia escrit llibres d'informàtica, que un bon dia es va posar a investigar el sumari pel seu compte i va començar a col·laborar amb determinats mitjans de comunicació. Els arxius de l'Agència Espanyola de l'ISBN confirmen que és autor de vuit llibres, cinc d'aquests sobre temes informàtics i escrits entre 1991 i 1996. Els altres tres són els que tracten les tesis conspiratòries de l'11-M sota els títols *Los enigmas del 11-M: ¿negligencia o conspiración?* (Libros Libres, 2006), *Las mentiras del 11-M: 192 falsedades sobre la mayor masacre terrorista que ha sufrido España* (Libros Libres, 2006) i *11-M: golpe de régimen* (La Esfera de los Libros, 2007).

Tot i que se'l coneix com Luis del Pino, en realitat el seu nom sencer és Luis Manuel del Pino González i és fill d'una periodista que havia treballat durant molts anys al diari *ABC*, el mateix que ara combat les tesis que ell defensa a peu i a cavall. El seu periple mediàtic comença a principis de 2005 quan Javier Castro Villacañas, cap

d'Informatius de City FM Radio, una ràdio local de Madrid de posicions conservadores i que té la seu a Las Rozas, explica a Juan Antonio Tirado, director de l'emissora, que un dels

Des del moment que publica els seus *Enigmes a Internet* l'ascensió de Del Pino és meteòrica

col·laboradors al seu programa *Claves de actualidad*, té un amic que està bolcant-se en la investigació de l'11-M i que seria interessant crear un equip d'investigació encapçalat per aquesta persona. Quan Tirado coneix Del Pino, es troba un home que estudiava el sumari des del març de 2005, fa cas del

Del Pino no es basa en una investigació periodística clàssica, sinó en una lectura esbiaixada del sumari

consell i crea un equip d'investigació encapçalat per Del Pino. City FM havia sorgit de la creació de Corporación de Radios Locales SA del nord-oest de Madrid el 2004 i emet sota el nom comercial de City FM. Aquesta

ràdio privada és l'hereva de l'antiga emissora municipal, Radio Las Rozas. Poc després que aquesta tanqués apareix City FM amb capital privat i mantenint el gruix de la redacció.

Aquell trampolí en forma de ràdio local és el que porta Del Pino a esferes més altes. Javier Somalo, redactor en cap de Libertad Digital, va escriure

en aquest portal com va néixer la relació amb Del Pino. "Un bon dia va arribar a la redacció de Libertad Digital. Abans havia enviat algun correu electrònic des d'una emissora anomenada CityFM. [...] L'emissora elaborava notes de premsa amb el resultat de les primeres indagacions de Luis,

que va accedir als primers papers del sumari. També comença a publicar petites peces a la premsa local i a *Época*. Amb un disquet com a argument, ens va suggerir que llegíssim els seus treballs".

I ho van fer. L'estiu de 2005 començava a publicar un bloc que pot trobar-se a Libertad Digital titulat "Los enigmas del 11-M". A partir d'aquí

Alguns dels adhesius reivindicatius que els "Peones Negros" repartien a les manifestacions que tenen lloc els dies 11 de cada mes.

l'ascensió de Del Pino és meteòrica. En els darrers dos anys ha passat a ser col·laborador habitual d'*El Mundo*, la COPE, Telemadrid (on ha visitat periòdicament diferents programes) i fins i tot ha protagonitzat documentals per a la productora Mundo TV i ha dirigit i presentat un programa sobre el judici de l'11-M a Libertad Digital TV. Però, sense cap mena de dubte, el que li ha donat més popularitat és el seu bloc “Los enigmas del 11-M”. César Vidal ha escrit que la seva lectura va ser per a ell “una verdadera revelació” i que allò el va impulsar a incorporar-lo al grup d'analistes polítics de *La Linterna*. Però no va acabar aquí, ja que el bloc fins i tot va acabar creant una comunitat virtual de seguidors acèrrims de les seves teories que es van batejar ells mateixos com a “Peones Negros”.

Tot i que de vegades els seus seguidors es refereixen a Del Pino com a periodista d'investigació, les seves argumentacions no parteixen de la investigació periodística clàssica, sinó que són una lectura esbiaixada del sumari, ja que aquest és quasi l'única font que utilitza a part de les compareixences a la comissió parlamentària i les notícies d'*El Mundo*. També incorpora a les seves investigacions el material que li proporciona el “grup de treball” que són els usuaris del seu bloc.

Però a diferència de l'admiració que li professen els seus admiradors virtuals, periodistes com Germán Yanke (“El seu darrer llibre em sembla ciència-ficció. És un embogiment d'elucubracions. Ara tot passa a ser periodisme d'investigació”), José Apezarena (“Del Pino és un producte de la COPE. Mai m'ha semblat rellevant el que ha dit”) o el director del portal Periodista Digital Alfonso Rojo (“És un home molt sistemàtic. Estic d'acord amb el seu treball, però no amb les seves conclusions”) són molt

crítics amb el que fa. Fins i tot una font interna d'*El Mundo* reconeix que “a la redacció no s'entén que aquest senyor sigui el columnista que parla de l'11-M”. Per la seva part, Antonio

“El cos se'm va quedar molt malament quan vaig llegir allò dels cadàvers congelats”, admet Antonio Rubio

Rubio, subdirector d'*El Mundo*, respon categòricament quan se li pregunta per Del Pino, que representaria una manera d'investigar molt allunyada de la que Rubio practica. “No conec el senyor Luis del Pino”, admet. Aquesta afirmació pot sonar estranya tenint en compte que aquest

Una font d'*El Mundo* reconeix que a la redacció “no s'entén que aquest senyor sigui columnista de l'11-M”

escriu habitualment a *El Mundo* (ho va fer sobretot durant el judici) tot i que en realitat Del Pino no va mai per la redacció, sinó que envia els seus articles des de casa, a diferència del que passa a la COPE o Telemadrid, on visita habitualment les instal·lacions per assistir a tertúlies i programes.

Tot i l'espai que Pedro J. Ramírez li ha donat a Del Pino per donar a conèixer les seves teories (tres dies després de la sentència la criticava durament en una doble pàgina), Rubio és taxatiu al

“Mai m'ha semblat rellevant el que ha dit”, admet l'excap d'Informatius de la Cope sobre Luis del Pino

referir-se a la feina de Del Pino. “El cos se'm va quedar molt malament quan vaig llegir allò dels cadàvers congelats”, afirma Rubio en referència a una de les teories més inversem-

blants que han proposat els teòrics de la conspiració segons la qual les Forces Armades i els Cossos de Seguretat de l'Estat haurien enganyat, drogat i assassinat delinqüents comuns, els haurien congelat i els haurien fet passar pels terroristes de Leganés. “Jo em remeto a fets provats. Tot el que no està provat, no existeix”, recalca Rubio qui

critica tant les investigacions de Del Pino com la Xarxa com a font d'informació. “Per a mi, periodísticament parlant, Internet no existeix”.

PEONS SENSE REI

L'afirmació de Rubio contrasta amb els centenars d'internautes que s'agrupen al voltant del bloc de Luis del Pino amb el nom de “Peones Negros” i que s'autodefineixen com a “moviment d'investigació ciutadana”. El nom del grup va sorgir arran d'una expressió que un dels usuaris del bloc va fer l'11 de desembre de 2005. Un parell de mesos més tard, el 5 de febrer de 2006, Del Pino jugava amb aquella expressió i es referia a una partida d'escacs entre les blanques que van moure fitxa primer (la versió oficial) i les negres, que “busquen la veritat”. El 13 de març un altre internauta proposa adoptar el símbol del peó negre com a emblema del grup. A partir d'aquí la presència d'aquest símbol es popula-

ritza i es comença a veure en actes com la manifestació convocada per l'Associació Víctimes del Terrorisme (al qual Peones Negros s'adhereixen i on molts aprofiten per poderse conèixer personalment), entitat presidida per Francisco José Alcaraz, qui assegura ser amic de Del Pino i també defensa les tesis conspiratòries. El suport als Peones Negros

El jutge Javier Gómez Bermúdez

també es visibilitza amb el seu marxandatge (*merchandising*). Pedro J. Ramírez no ha dubtat a l'hora de posar-se les seves camisetes ni Manuel Fraga les seves gorres.

Els Peones Negros van decidir passar a l'acció física i van començar a manifestar-se el dia 11 de cada mes (la primera manifestació va tenir lloc l'11 d'agost de 2006) simultàniament en diferents localitats espanyoles. Però, què hi ha darrere d'aquest moviment virtual? La revista *Interviú* publicava el passat 19 de març un reportatge on deien que molts responsables de les diferents delegacions territorials que s'han anat creant dels Peones Negros són exsimpatitzants de Fuerza Nueva o persones estretament vinculades al Partit Popular. La revista també apuntava que els serveis d'informació de les Forces de Seguretat de l'Estat que es dediquen al control de les trames ultres i involucio-

nistes feia mesos que investigaven “per determinar les vinculacions entre militants de la dreta radical i aquest moviment cívic, així com la seva capacitat operativa”.

Però l'estreta relació dels Peones Negros amb Luis del Pino va viure un moment crític al demanar-los aquest

Els serveis d'informació de l'Estat investigaven la relació entre Peones Negros i la ultradreta

que millor que, mentre durava el judici, deixessin de mobilitzar-se al carrer “per respecte al jutge”. Allò no va caure gaire bé a alguns dels internautes, que no van acatar la petició. Però aquest no seria l'únic distanciament. N'hi hauria un altre quan Del Pino va publicar al seu bloc l'article

Les tensions entre els abanderats de les tesis conspiratives augmenten a mesura que avança el judici

“Desplazamiento de foco”, del 29 de març de 2007 on afirmava que la fase on es relacionava ETA i l'11-M havia quedat enrere. “Si algú pensa que a aquestes alçades resultaria creïble una teoria que pretengués explicar l'11-M recurrent al contacte entre la banda d'Edu el *Moco* i els assassins

“Tinc la convicció que un dia se sabrà qui hi ha al darrere de José Luis Abascal”, afirma el director d'ABC

d'ETA, llavors és que aquest algú no ha entès res”, escriu. Arran d'aquestes discrepàncies, el març de 2007 va crear-se Peones Negros Libres, entitat liderada per Luis Miguel Rodríguez, coordinador dels Peones Negros de Madrid i uns quants coordinadors provincials

que van anunciar que no acceptaven “la imposició dels criteris personals de Luis del Pino, ni les hipòtesis desvelades en el seu darrer llibre sobre l'autoria de l'atemptat de l'11-M a Madrid”.

El que sí és cert és que totes aquestes dissensions i tensions coincideixen

amb el transcurs del judici que, jornada rere jornada, deixa en evidència molts dels arguments dels defensors de la “teoria de la conspiració”. A mesura que

la vista oral avançava, les tesis de Del Pino van perdent força i a les concentracions mensuals dels Peones Negros cada cop hi va menys gent. A Madrid, on tenien més força, s'havia passat en pocs mesos de les quatre-centes persones i dels fulls de mà (*flyers*) en color a una vintena d'assistents i a les fotocòpies en blanc i negre.

QUI PAGA A ABASCAL?

Així doncs, el 14 de febrer de 2007, amb l'inici del judici a l'Audiència Nacio-

nal, tant Luis del Pino, els Peones Negros com els mitjans de comunicació “conspiradors” comencen a veure com es van diluint algunes de les seves argumentacions. Però la vista oral també permet visualitzar una gran connexió entre alguns advocats que defensaven les tesis conspiratòries i determinats mitjans de comunicació.

Un d'aquests advocats és un dels grans misteris del judici. El seu nom és José Luis Abascal i representava

Jamal Zougam i Basel Ghalyoun. Els dos acusats (han ensopegat amb penes de 42.922 i 12 anys respectivament) havien rebutjat els advocats d'ofici que els havien designat i van preferir que els representés Abascal, l'únic dels advocats de la defensa que va tractar

de vincular, fos com fos, ETA amb l'11-M. Va ser ell el que va proposar que tres etarres declarassin en la vista (i això que Zougam ha reconegut no tenir cap mena de relació amb la banda terrorista) i fins i tot va arribar a relacionar ETA amb els atemptats del World Trade Center de Nova York de 1993.

Però la presència d'Abascal al judici ja va portar polèmica inclús abans de l'inici de la vista oral, ja que setmanes abans aquest lletrat s'havia postulat com a advocat de pagament de Jamal Zougam, el primer detingut de l'11-M, sense haver avisat prèviament ningú ni haver sol·licitat la preceptiva vènia. Tampoc no li va comunicar a Juan Ramon Gemeno, un lletrat d'ofici que feia dos mesos que treballava en el cas després que Zougam decidís prescindir dels serveis del primer advocat de pagament que tenia, Mateu Seguí, perquè no podia pagar-lo. Zougam va reconèixer no haver sol·licitat el concurs d'Abascal. “Nosaltres no l'hem trucat. Ell ha vingut a nosaltres”, havia reconegut el germà de Jamal a Gemeno. Aquesta interferència va provocar una queixa formal al Col·legi d'Advocats de Madrid per part de Gemeno. Abascal, procliu a les teories conspiratòries, no ha volgut explicar qui li pagava.

Així doncs, d'on surt Abascal? I qui li ha pagat els seus honoraris a un dels pocs advocats de pagament que hi havia al judici? Antonio Rubio –que va tractar Abascal quan gestionava una entrevista amb Basel Ghalyoun (*El Mundo*, 13 d'octubre de 2005)– respon la primera de les preguntes. “Abascal ja havia treballat amb la cèl·lula espanyola de l'11-S i com que dintre la comunitat àrab tots es coneixen d'aquí va venir que defengués Zougam i Ghalyoun”, apunta. Respecte a qui el paga, Rubio no té la resposta. “Pel que sé, li han pagat

mensualment però desconec qui ha estat. Tampoc és un tema que em preocupi”, assegura.

Però hi ha altres periodistes als quals sí que preocupa saber qui ha estat pagant les minuts d'uns dels advocats que han defensat amb insistència les tesis conspiratòries en el judici. José

Quan Del Pino va descartar l'autoria d'ETA i va demanar la fi de les manifestacions, va provocar l'escissió

Antonio Zarzalejos reconeix que hi ha molts dubtes entorn la figura d'aquest polèmic advocat. “No sabem qui és. Ens agradaria saber qui l'ha pagat però encara no hem obtingut cap resposta. Tinc la convicció moral de qui el paga, però no deixa de ser una opinió intranscendent, i el que vull són

Durant el judici el jutge va comentar als advocats que havien detectat a la sala connexions a Internet

dades incontestables. Puc tenir una aproximació intuïtiva però no per publicar-ho, tot i que tinc la convicció que un dia se sabrà qui hi ha al darrere de tot això”.

El que ha quedat clar, doncs, és que Abascal va apuntar-se a les tesis conspiratòries i que, tal i com recorden

Algunes víctimes del públic veïen com determinats advocats es connectaven a la pàgina de Libertad Digital

els assistents al judici, des del començament es relacionava amb els periodistes d'*El Mundo*. Per la seva banda, Luis del Pino no va perdre l'oportunitat del judici per deixar-s'hi veure. El primer dia de la vista oral, José María Fuster-Fabra (un advocat que es

declara obertament conservador, que en el seu dia ja va defensar el general Rodríguez Galindo i a El Lobo i que ha estat l'advocat de l'Asociación 11-M Afectados, presidida per Pilar Manjón, la que més víctimes representava) va conèixer Del Pino en persona. Li va presentar un dels advocats que donaven suport a la “teoria de la conspiració”.

MITJANS I ADVOCATS

Però les connexions entre mitjans i lletrats proclius a la conspiració anaven més enllà d'unes simples relacions personals. Prova d'això és que, tal i com recorda un dels advocats de l'acusació, durant el judici el jutge va informar-los, fora de micròfon, que havien detectat connexions a Internet a la sala. Aquesta mateixa font també recorda com durant la vista oral Abascal es posava l'ordinador de manera que ningú li veiés la pantalla. Altres lletrats eren menys dissimulats. Una de les víctimes de

l'associació presidida per Pilar Manjón, informàtic de professió, observava des del seu seient les pantalles d'altres advocats també proclius a la “teoria de la conspiració”, ja que els membres d'aquesta associació de víctimes solien assegurar molt a prop dels lletrats. “Estàvem darrere seu i veïem com xatejaven, com s'enviaven missatges i s'escriuien preguntes”, apunta aquesta font que recorda perfectament el que veia a la pantalla.

“Llegien coses a l'ordinador, anaven al Messenger i entraven a pàgines com Libertad Digital (on es pot trobar el bloc de Luis del Pino). En els fòrums d'aquestes pàgines hi he llegit preguntes en temes com els dels explosius o la bossa de Vallecas que

Vergonya aliena

Als Estats Units també van tenir el seu moment àlgid en el tema de les teories conspiratòries. CAPÇALERA ha contactat amb Marc Sageman, un psiquiatra nord-americà que als anys vuitanta va treballar com a agent de la CIA a l'Afganistan i considerat un reputat expert en Al-Qaeda. Va participar en la Comissió d'Investigació de l'11-S als Estats Units i va estar present en algunes jornades del judici de l'Audiència Nacional.

Sageman mai no va dubtar del caràcter jihadista de l'11-M. “No m'he cregut les teories de la conspiració sobre la implicació d'ETA. Penso que és una gran vergonya per als espanyols que alguns elements en la societat continuïn promulgant aquests tipus de teories que no tenen ni cap ni peus. Els Estats Units a l'hora d'elaborar l'informe de l'11-M vàrem estar per sobre d'interessos partidistes”. “Als Estats Units, prossegueix Sageman, hi hagut gent que ha donat suport a les tesis conspiratòries a través d'Internet i que aquestes han tingut ressò en alguns petits mitjans, però els principals mitjans de comunicació s'han comportat responsablement. Aquest no ha estat el cas d'Espanya. I el resultat és que nosaltres hem entès bé quines foren les causes d'aquelles atrocitats”. L'exagent de la CIA admet que “en les diferents converses que he mantingut amb gent d'arreu del món, incloent-hi les que he tingut amb les autoritats espanyoles, la versió que implicava ETA mai no ha aparegut”. Per acabar, destaca “la vergonya d'aquells que han tractat d'amagar la veritat per motius polítics, ja sigui l'acusació d'algunes associacions de víctimes al judici o bé periodistes d'*El Mundo* i d'altres mitjans”.

Suárez Trashorras durant la seva compareixença al judici a l'Audiència Nacional.

llavors els advocats feien en el judici, amb els mateixos comentaris i tot”, recorda aquesta font.

La connexió entre els Peones Negros i José Luis Abascal no hauria d'estranyar tenint en compte que l'advocat que ha reconegut llegir habitualment el bloc de Del Pino, amb qui manté una bona relació va demanar, durant una entrevista a City FM el passat 10 d'abril de 2006, la col·laboració dels usuaris del bloc. Però aquesta bona relació també es donava amb alguns advocats de l'acusació. El 28 de desembre de 2006, Del Pino escrivia al

Des del blog de Del Pino s'ajudava a l'acusació popular i a algunes acusacions particulars

seu bloc. “Necessitarem també voluntaris per als grups de treball; com ja sabeu en els passats mesos s'ha constituït un grup de suport, coordinat per XLuis, que ha estat donant suport a l'acusació popular i a algunes de les acusacions particulars. De cara al judici, tenim previst reforçar aquests grups de treball, per als quals us dema-

narem col·laboració quan arribi el moment”. Tres mesos després, al bloc del passat 6 de març, a les 22 hores i 51 minuts, on un internauta informava la resta d'usuaris del bloc que “no fa falta realitzar un aquelarre per estar en contacte amb les acusacions. Contacte n'hi ha i molt estret. I s'estan aportant coses però heu de tenir en compte una cosa: és un judici, no una investigació. Cadascú té el seu paper. I miracles no se'n poden fer. Tot i alguns comentaris que he llegit per aquí, les acusacions ho estan fent molt bé i, a més, s'ha de tenir en compte que acabem de començar

(...). Ull, som un equip de recol·lament. Això suposa que els advocats no estan a la nostra disposició sinó nosaltres a la seva. Són ells els que tenen l'última paraula i els que orienten

els interrogatoris com ho creguin convenient. I hi haurà vegades que s'enviarà una bateria de vint preguntes i no n'utilitzaran cap”.

Les sinergies entre alguns advocats i certs mitjans de comunicació fins i tot es donen en el llenguatge utilitzat. Prova d'això és que cinc dies després d'haver començat el judici, dilluns 19

de febrer, declarava Jamal Zougham (a qui la sentència va condemnar a 42.922 anys per considerar-lo un dels autors materials dels atemptats). Del Pino l'havia definit com un “cap de turc” i havia escrit als seus Enigmas (concre-

Els usuaris del bloc s'estructuraven en grups de treball i passaven informació als advocats

tament al número 7) el següent: “Va participar Jamal Zougham en els atemptats de l'11-M? No ho sabem, però la lectura del sumari no permet trobar cap prova sòlida que ho fes”. La informació de Telemadrid en l'entrada d'informatius sobre les respostes de Zougham al judici el presenta com

L'advocat Fuster-Fabra va elaborar un informe amb informacions d'El Mundo on es descartava l'autoria d'ETA

algú “segur i ferm en les seves afirmacions, que diu sentir Espanya com el seu propi país, i dona una resposta aparentment coherent a cada qüestió que se l'hi ha plantejat”.

TRAMES MÉS COMPLEXES

“Quan el judici va anar tirant per terra

Pedro J. Ramírez elogia l'“honradesa intel·lectual” d'un llibre que apunta que l'11-M pot ser un cop d'estat

la ‘teoria de la conspiració’ el bombardeig de notícies va anar baixant d'intensitat, igual que passava a les pàgines d'El Mundo”, recorda una font de Telemadrid. A mesura que anaven declarant els diferents testimonis quedava palès que l'autoria d'ETA no s'aguantava per enlloc. L'advocat José María Fuster-Fabra va elaborar

un exhaustiu informe en el qual es descartava l'autoria d'ETA. El més curiós és que aquest lletrat –que ha participat en vuit judicis contra etarres– va elaborar l'informe basant-se, sobretot, en informacions publicades a *El Mundo*.

Però així i tot, lluny d'acabar la “teoria de la conspiració”, el fet que ETA quedés descartada com a autora de l'atemptat va comportar que sorgissin altres arguments cada cop més complexos. “A mesura que anava perdent pes la implicació d'ETA es va començar a acusar la Policia, la Guàrdia Civil, els Tedax i la Unitat Central Operativa (UCO) de la Guàrdia Civil d'haver ocultat proves. I al final ja es parlava de les “clavegueres de

l'Estat”, critica Fuster-Fabra. L'evolució de les hipòtesis de Luis del Pino també segueixen aquest camí. Al seu darrer llibre, *11-M. Golpe de régimen* (editat per La Esfera de los Libros, que pertany al mateix grup editorial que *El Mundo*) apunta la hipòtesi que els atemptats es preparessin des d'“els serveis de l'Estat”, que fos un cop d'estat encobert preparat des d'instàncies judicials i polítiques amb l'objectiu d'aconseguir el benefici electoral.

A la presentació del llibre, que va tenir lloc el passat 1 de març al migdia (pocs dies després d'iniciar-se el judici a l'Audiència Nacional) a l'Associació de la Premsa de Madrid, l'autor hi va ser acompanyat per Pedro J. Ramírez i Federico Jiménez Losantos. El primer va destacar l'“honradesa intel·lectual” de Del Pino, mentre que el locutor de la COPE ressaltava que el llibre era molt “didàctic”.

Així doncs, a mesura que avançava el judici, i un cop *ETA* havia desaparegut

Doctrina contra conspiracions

“¡Toma ya!”, va exclamar un dels periodistes de la sala de premsa de l'Audiència Nacional quan el jutge Javier Gómez Bermúdez no portava ni un parell de minuts llegint la sentència de l'11-M. La seva alegria es devia a la lectura d'alguns paràgrafs inicials on es criticava les tesis conspiratòries que des d'alguns mitjans de comunicació s'han defensat durant els tres anys i mig.

El cert és que la primera part de lectura la sentència semblava que estigués més destinada a desmuntar els arguments de la “versió alternativa” que no pas a explicar en què es basava la decisió del tribunal. En alguns paràgrafs de la sentència es critica obertament les tècniques de manipulació portades a terme per determinats mitjans de comunicació i advocats. El text diu el següent: “S'aïlla una dada, es descontextualitza i es pretén donar la falsa impressió que qualsevol conclusió penja exclusivament d'aquesta dada, obvia així l'obligació de la valoració conjunta de les dades que permet, mitjançant el raonament, arribar a la conclusió segons les regles de la lògica i de l'experiència. L'argument és fal·laç i parteix de premisses falses, així que la conclusió és, necessàriament, errònia. Pren una dada aïlladament per, ometent qualsevol altra dada que ho expliqui, elucubrar sobre hipòtesis purament imaginatives, ja que no tenen la més mínima sustentació probatòria”. La sentència també apunta que “els tribunals no poden atendre especulacions, insinuacions, elucubracions o hipòtesis basades en fets negatius que no han estat explícitament plantejats i dels que no s'aporta el més mínim indici”.

de les tesis conspiratòries, els defensors de les mateixes havien de fer mans i mànigues per defensar una cada vegada més complexa trama que, segons ells, hi havia darrere d'aquells “moritos de Lavapiés”. De vegades els implicats en la defensa d'aquestes tesis no tindrien cap mena de pudor a l'hora de manipular la informació perquè la realitat s'adeqüés a les seves argumentacions. A Telemadrid ho saben bé. I a la productora d'*El Mundo*, també.

EL FALS DOCUMENTAL

La productora d'*El Mundo* –El Mundo TV, dirigida per Melchor Miralles– ha produït dos documentals sobre l'11-M amb Luis del Pino com a presentador. Es tracta de “Las sombras del 11-M” i “11-M: Mil días después” (emesos per Telemadrid el 9 de març de 2006 i el 12 de març de 2007, respectivament). Però als espectadors que miraven “11-M: Mil días después” en cap moment se'ls va informar dels problemes que havien tingut a l'hora de produir un treball que pretén presentar les teòriques “llacunes” que, tres anys després, hi hauria encara entorn del cas. El documental es basa únicament en la versió de Del Pino (no apareix cap altre expert i sí, en canvi, una profusió de portades i pàgines d'*El Mundo*) i és, en bona part, una recreació (per cert, molts dels actors són d'aspecte espanyol) dels fets que, segons ell, van tenir lloc abans, durant i després de l'11-M. Els problemes van començar quan la recreació no es corresponia amb les tesis conspiratòries.

Això va provocar problemes amb alguns tècnics de Telemadrid. “En algun moment van haver d'encarregar als grafistes que solucionessin el que havia fallat en la posada en escena”, apunta una font interna de la cadena que prefereix no identificar-se i que recorda que fins i tot un dels munta-

dors, davant d'aquelles manipulacions, va demanar no seguir treballant en el documental. I és que en diferents moments l'equip de la productora va adonar-se que algunes “proves fonamentals” a les quals es refereix Del Pino no eren tals. Per exemple, aquest

El Mundo TV va contractar empreses d'efectes especials per ajustar un documental a les tesis de Del Pino

defensa que les motxilles bomba amb deu quilos d'explosius que, segons el sumari, els terroristes van posar dintre de les papereres dels trens no hi cabien i que, per tant aquesta dada “no encaixa amb la versió oficial”. Però a l'hora de la reconstrucció aquestes hi cabien perfectament.

Més exemples: Del Pino també defensa que “resulta difícil” que a la furgoneta Kangoo i a l'Skoda Fabia

L'empresa contractada va acusar la productora dirigida per Melchor Miralles de manipular la realitat

(els vehicles que van utilitzar els terroristes per desplaçar-se al lloc dels atemptats) hi cabessin tretze terroristes amb tretze bosses. Però quan van recrear-ho era perfectament possible, així que van decidir passar per alt aquesta dada. Un altre exemple: segons Del Pino tot el que va succeir al

“Hi ha molts efectes que no ens els poden atribuir a nosaltres”, apunta l'empresa d'efectes especials

pis de Leganés (on es van suïcidar set dels autors materials dels atemptats al trobar-se rodejats per la policia) “resulta d'allò més sospitosos”. Tal i com apunta al documental, “no es troben

per enlloc els casquets de les bales” en el desenrunament del pis, cosa que demostraria que el tiroteig no havia tingut lloc tal i com indica el sumari. Segons ell, les nombroses beines de les bales haurien d'haver caigut dintre del pis i no pas a fora al carrer. Però a

l'hora de la recreació la direcció de les beines dels trets que dispararen des de la finestra del pis queien en direcció al carrer, tal i com sosté la versió oficial. Davant d'aquell

problema, què podien fer? La solució va ser contractar empreses d'efectes especials per aconseguir que les imatges quadressin amb els arguments de la 'versió alternativa'.

Per poder manipular-ho El Mundo TV va contactar amb diferents empreses del sector. Algunes, segons assegura una font de Telemadrid, van negar-se a participar en el projecte. D'altres, no.

Una de les que va acceptar l'encàrrec és una coneguda empresa que ha obtingut importants premis del sector gràcies a la seva participació en pel·lícules de renom. “Al principi teníem força dubtes i vaig dir-los que

no volia que aquella feina em comportés cap mena de problema”, recorda el màxim responsable de l'empresa d'efectes especials, que ha accedit a parlar amb CAPÇALERA després de demanar que el seu nom i el de la seva empresa no sortissin a la llum.

“Els volien recrear el que ells creien”, admet aquesta font. Però a mesura que els responsables de l'empresa anaven veient de què anava aquell documental també sorgien les primeres diferències amb els respon-

sables de la productora, fins al punt que al final tan sols van realitzar un dels encàrrecs per als quals els havien contractat i van demanar no sortir als crèdits. “Va haver-hi pressions de tot

tipus per aquell treball tan especial, però em vaig negar a fer coses que impliquessin manipular la realitat, ja que allò no era el que havia passat. Estem parlant d'un documental i no pas d'una pel·lícula de cinema! En un documental expliques el que va ocórrer en realitat i personalment tinc els meus dubtes que allò fos el que va passar”, admet el responsable de l'empresa.

La tensió a les reunions amb els responsables d'El Mundo TV a arribar a tal punt que fins i tot en una ocasió varen acusar a la productora de manipuladors. “Em fot perquè jo no vull enganyar el meu pare!”, va dir-los el màxim responsable de l'empresa, en referència al gran nombre de ciutadans que no diferenciarien el que és real del que havia estat retocat. Al final es van limitar a manipular el moment del tiroteig (havien de 'retocar' la quantitat de bales i la direcció on queien els cartutxos) i van desistir de fer la resta d'encàrrecs. Però això no vol dir que aquests no es fessin. “Al final vàrem participar molt poc en tot allò i la nostra feina no arriba a un 3-4% del total. En el documental hi ha molts efectes que no ens els poden atribuir a nosaltres. I el senyor Miralles ho sap”, admet el responsable de l'empresa d'efectes especials.

MÉS LECTORS, MÉS OIENTS

Però, quin és el rerefons que convida a manipular la informació d'aquesta manera? Què és el que mou una televisió i una ràdio a canviar a les seves respectives redaccions quasi per complet en tant poc temps? Aconseguir el desgast de l'executiu de Zapatero de cara a les eleccions de març? “L'11-M es polititza des de la primera

Diferents moments del documental “Las sombras del 11-M” presentat per Luis del Pino que conté imatges ‘retocades’ per la productora.

de les bombes als trens. I el més trist de tot és que ni PP ni PSOE han fet res per despolititzar-lo”, critica Antonio Rubio. Però és aquest realment l'objectiu últim d'aquesta pugna? La gran majoria dels entrevistats descarten l'objectiu polític i apunten, en canvi, a aspectes purament econòmics. El director de l'ABC, José Antonio Zarzalejos, parla sense embuts: “Alguns amb la 'teoria de la conspiració' tenen més del que tenien abans de l'11-M. Més clar no puc parlar”.

En aquest sentit, una comparativa entre l'estat de determinats mitjans l'11 de març de 2004 i la seva situació actual permet extreure'n algunes conclusions interessants. El cert és que, amb l'excepció de Telemadrid, on l'extrema politització de la cadena (es coneix com “Tele-Espe”) ha suposat una constant pèrdua de telespectadors, tant a la COPE com a *El Mundo* han sortit molt ben parats de la política informativa que van iniciar arran de l'11-M.

A la ràdio de la Conferència Episcopal, per exemple, ja ha quedat enrere aquella situació econòmica delicada que reconeixia dos dies abans dels atemptats el director general de la cadena als membres del comitè d'empresa. Un dels assistents a aquella reunió defineix la situació actual, tant a nivell comercial com financer, com “un moment extraordinari”. Una ullada a les dades de l'EGM permet observar com l'11 de març de 2004 la COPE era la tercera ràdio generalista espanyola (per darrera de la SER i Onda Cero) i que va escalar fins al segon lloc de l'EGM gràcies a l'augment d'oients (i a la baixada d'Onda Cero) que va donar-se després de l'11-M. I des de llavors no ha parat de créixer.

Respecte a *El Mundo*, una font interna que coneix bé Pedro J. Ramírez admet que l'11-M ha estat un “filó”

per al director d'aquest rotatiu. “En un 90% es tracta d'un tema comercial. A Pedro J. li va bé aquesta història. Fa el mateix que amb tots els temes: els espem fins a l'última gota. Ja ho feia quan era director de *Diario 16*”. Per la seva part, Antonio Rubio admet que

Una ullada a l'EGM mostra com la Cope no ha parat de créixer gràcies a la política informativa de l'11-M

“del que estem parlant és d'aliances empresarials que tenen com a objectiu final una major rendibilitat”.

Les dades demostren que aquest “filó” dóna uns bons resultats als quioscos. Una ullada a les dades de l'OJD permet observar que la darrera legislatura de Felipe González, amb les infor-

Des de 1995, amb els escàndols del GAL i la corrupció, *El Mundo* no vivia un èxit similar a nivell de vendes

macions del GAL i els casos de corrupció que va destapar *El Mundo*, van comportar-los un augment de vendes. No en va, el 1995 aquest diari aconseguia el seu rècord de difusió enmig dels escàndols que afectaven el Govern del PSOE. Però la victòria electoral d'Aznar el 1996 enceta en termes de difusió del diari un període d'inestabilitat (els anys 2002 i 2003 van

Una victòria del PP no interessa a *El Mundo* ni a la COPE. L'experiència els diu que és millor anar a la contra

a la baixa) que finalitza el 2004. És precisament arran de l'11-M quan *El Mundo* comença un ritme ascendent que els ha portat a aconseguir unes xifres rècord (una difusió acumulada de 330.280 exemplars) que contrasten

amb una caiguda generalitzada de la premsa espanyola. Pedro J. Ramírez va assegurar en aquell moment que aquests resultats eren “el premi a la tenacitat del diari en la recerca de la veritat en tot el que passava, i especialment en allò relacionat amb l'11-M”.

Altres fonts no tenen cap mena de dubte sobre l'objectiu de la política informativa de l'11-M que fa el diari de Pedro J. Ramírez. “*El Mundo* busca marginar ABC i *La Razón* i convertir-se en el diari de referència de la dreta espanyola. I la COPE busca el mateix en l'àmbit de la ràdio”, apunta Pablo Sebastián, director del diari virtual Estrella Digital i bon coneixedor del món periodístic madrileny. Aquesta afirmació coincideix amb una informació del portal

Periodista Digital (un dels més visitats segons l'OJD) que dirigeix Alfonso Rojo, un dels fundadors d'*El Mundo* i exsubdirector del rotatiu.

Segons aquest portal, l'estiu de 2006, poc abans de marxar de vacances, Pedro J. Ramírez hauria reunit l'equip directiu del diari, per comunicar-los que havia arribat el moment “clau” per convertir-se en el gran diari del centre-dreta espanyol i els comminava a fer “una última empena” per acabar definitivament amb l'ABC. “Les coses no pinten bé per a Rajoy, però això no és dolent per a un diari com el nostre. Es fa millor periodisme a la contra que amb el vent a favor”, va dir-los. També va definir com a “essencial” la seva aliança amb la COPE.

“Són els únics que poden donar-nos suport”, va agregar.

Aquella “última empena” es materialitza a principis de setembre. Tal i com destaca l'estudi “La estrategia de la crispación” de la Fundación Alternati-

vas –on s'analitzen diferents aspectes de la cobertura de l'actualitat durant l'any 2006– “el setembre, *El Mundo* va relançar amb especial ímpetu el seu interès per l'11-M”. L'editorial del diari de l'1 de setembre anuncia la publicació d'“un esbós dels principals enigmes” que al seu parer “enderroquen” la validesa dels graons que vinculaven els islamistes amb els atemptats. I afegeix que aquestes novetats seran “llegides amb avidesa per aquells que no s'han deixat vèncer per la mandra intel·lectual”. Dos dies després el rotatiu anuncia en portada la polèmica entrevista a Suárez Trashorras on anuncia que és víctima d'un cop d'estat. El 5 de setembre l'editorial del diari considerava que “ja és ineludible investigar a fons el paper d'ETA en l'11-M” i el 21 de setembre anuncien que “Interior va falsificar un document per ocultar llaços entre l'11-M i ETA” al jutge”, notícia que començaria amb tot l'assumpte de l'àcid bòric. L'entrevista a Trashorras anava signada per Fernando Múgica; la notícia del fals document, per Casimiro García-Abadillo.

¿Eren aquestes exclusives la manera de donar una “última empenta” per derrocar l'ABC? En tot cas, si aquest és l'objectiu, l'estratègia va funcionar, ja que la primera onada d'EGM de 2007 assenyalava *El Mundo* com el diari que vivia un major creixement (mentre la COPE era la ràdio més beneficiada, sobretot el programa de Jiménez Losantos).

L'objectiu polític (una victòria del PP a les generals) ja no estaria tan clar tenint en compte que tant Pedro J. Ramírez (que, per cert, té una molt bona relació amb Rodríguez Zapatero) com els responsables de la COPE són conscients que el negoci funciona, sobretot, quan van contra el govern. Tant per als uns com per als altres l'arribada del PP al govern el

Una manifestant mostra els seus dubtes sobre l'11-M. Foto: Dani Duch

1996 va suposar l'inici d'un període d'alts i baixos que no va començar a remuntar-se fins al 14-M.

Però, ¿quan finalitzarà tota aquesta estratègia “conspiratòria”? Molts dels entrevistats per a aquest reportatge confiaven que finalitzaria amb la sentència. Però no tothom està d'acord amb aquesta apreciació. “La veritat

atemptats. És clar, doncs, que l'absolució d'El Egipci ha deixat una porta oberta als que han apostat per les tesis conspiratòries. En aquest sentit, és ben eloqüent la imatge somrient de José María de Pablos, un dels advocats d'una associació de víctimes properes al PP i defensor d'una “quarta trama”, mentre parlava als passadissos de

l'Audiència Nacional amb un periodista de City FM pocs minuts després de donar-se a conèixer la sentència. Aquella imatge deixava clar i els articles de

García-Abadillo i Luis del Pino a *El Mundo* en dies posteriors així ho han confirmat que la “teoria de la conspiració” no ha arribat al seu punt final amb la lectura de la sentència, tal i com molts pensaven.

La “teoria de la conspiració” no ha acabat amb la lectura de la sentència, tal i com molts esperaven

judicial no és la veritat absoluta, sinó la veritat de la instrucció. La veritat absoluta no existeix i jo seguiré investigant”, reconeix Antonio Rubio, que ressalta que no s'ha investigat prou la implicació dels sirians en la trama dels

Uns ciutadans encenen espelmes per les víctimes de l'11-M. Foto: Dani Duch.

ESTAT ACTUAL

Independentment de la vida que li queda a les tesis conspiratòries, són moltes les coses que han passat –i que s'han escrit– en aquests tres anys i mig des de l'atemptat de l'11-M. Els periodistes que van ser víctimes de les tesis conspiratòries miren enrere i n'extreuen conclusions. “La ràdio ja no té oients, té fidels”, apunta un membre del comitè d'empresa de la COPE que assegura que “bona part de la redacció viu tot això com un fet aliè. Aquesta és la guerra d'uns altres. No és una guerra de periodistes sinó d'opinadors”.

Per la seva part, Alfonso Garcia, actualment subdirector de *Los desayunos* de TVE, mira amb tristesa allò en què s'ha convertit Telemadrid (“més que la virulència del que diuen em sorprèn la insistència”), on va ser tants anys. “Han dilapidat el prestigi de la cadena. Cada vegada que ho miro –reconeix– sento vergonya aliena i em fereix l'amor propi perquè és un atemptat al sentit comú. Podria ser una lliçó per a les facultats de Periodisme sobre què és el que no s'ha de fer en

aquesta professió”. A Telemadrid, el gruix dels periodistes veterans, crítics amb les tesis conspiratòries i que encara treballen a la cadena, agrupat entorn el Consell Provisional de Redacció, es mostren desmotivats. Els seus responsables asseguren estar deprimits per la situació actual (“molta gent no sap ni perquè ve a la feina”, apunta una font del Consell), atès que admeten que la batalla per uns informatius independents està, a dia d'avui, perduda. Manuel Soriano va dimitir per “motius personals” el passat mes d'octubre del càrrec de

A Telemadrid els periodistes veterans veuen perduda la batalla per uns informatius independents

director general de Telemadrid. La seva situació no era gaire còmoda. Una de les seves dues secretàries personals l'havia acusat l'any passat d'assetjament sexual i les xifres d'audiència no acompanyaven (havia heretat una audiència anual del 17,1% i aquesta no

havia parat de baixar fins al punt que el 2006 va ser la cadena autonòmica que va perdre més audiència). Amb la partença de Soriano se n'anava un dels principals defensors d'unes tesis que va defensar sempre. “Ell se les creu. Per les converses que vaig tenir-hi amb ell, puc donar fe que estava convençut que són certes”, assegura Germán Yanke. Però no tothom pensa que els principals abanderats de la “versió alternativa” n'estiguin tan convençuts. “Pedro J. és massa intel·ligent per creure's la 'teoria de la conspiració’”, afirma Alfonso Rojo, exsubdirector d'*El Mundo* des del seu despatx del portal Periodista Digital.

I la gent del carrer s'ho creu? Pel que fa a la ciutadania, segueix tan dividida com confosa. Una enquesta del diari *Público* realitzada pocs dies abans de saber-se la sentència mostrava que un de cada tres votants del PP seguia veient ETA darrere de l'11-M, cosa que deixa clar que aquests tres anys i mig de recerca de “la veritat” han marcat profundament molts ciutadans. Bona part del resultat de l'enquesta la devem a l'estratègia impulsada per un sol home. “Aquí el que mana és Pedro J., que s'ha convertit en l'home més poderós d'Espanya. Més que cap altre. Fa por a tot el món i des que s'ha fet amb Recoletos, encara més”, assegura Fernando Jáuregui. D'altra banda, la connexió entre Pedro J. Ramírez i

Jiménez Losantos no tan sols funciona i dóna rèdits a tots dos protagonistes, sinó que fins i tot sembla que pot intensificar-se. Els rumors són insistents i

apunten que el director d'*El Mundo* i el locutor estrella de la COPE estan preparant un projecte conjunt. Una font interna de la ràdio de la Conferència Episcopal reconeix que a la redacció de la cadena tenen bastant clar que Jiménez Losantos (i César

Vidal amb ell) marxaran l'any vinent. Luis del Olmo també apunta en el mateix sentit. “No crec que li renovin el contracte perquè em consta que els bisbes tenen pressions del Govern perquè no continuï”. Al veterà locutor també li ha arribat que Pedro J. Ramírez i Jiménez Losantos “estan preparant una ràdio i una televisió nacional” i explica que “estan buscant emissores a comunitats governades pel PP”. Si fos així, el director d'*El Mundo* veuria acomplert un dels seus somnis. “És en l'únic mitjà on va per darrere dels altres. Pedro J. sempre es queixa que el Govern no li ha donat cap televisió”, admet una font del diari que prefereix no identificar-se.

I mentre Pedro J. Ramírez i Jiménez Losantos fan plans de futur, Luis del Pino ha tornat a aparèixer a les pàgines d'*El Mundo* per carregar contra la sentència de l'11-M tot i que sembla que ja no es limita a veure conspiracions tan sols en aquell atemptat. Darrerament ha obert el seu camp d'acció. El passat 29 de setembre, per exemple, escrivia al seu bloc sobre la crema de fotografies dels reis. “La primera de les cremades, a Girona, era coneguda pels Serveis de l'Estat abans que es produïssin, però tot i així no van impedir-les. Permetin-me que vagi una mica més lluny i que preguntin amb tota la cruïra: estan participant col·laboradors dels Serveis de l'Estat en l'organització o implementació d'aquesta campanya de cremada de retrats?”.

I LA PROFESSIONIÓ

Aquesta és la situació, a dia d'avui, de molts dels protagonistes d'aquesta “teoria de la conspiració”. Però, com ha quedat la professió periodística en el seu conjunt? El mateix dia que es donava a conèixer la sentència de l'11-M, el Col·legi de Periodistes de Catalunya feia pública una nota on

apuntava que aquesta “posa en evidència la gravetat de la vulneració sistemàtica de les normes bàsiques del periodisme” per part d'*El Mundo*, la COPE, Libertad Digital i Telemadrid. També demanava “una reflexió sobre

A la Cope tenen bastant clar que Losantos marxarà la propera temporada per anar amb Pedro J. Ramírez

el paper dels responsables d'alguns mitjans de comunicació a l'hora d'informar sobre tot el procés que han seguit els atemptats. La sentència desmenteix de forma clara i rotunda les teories de la conspiració avalades i impulsades per diversos mitjans de comunicació”.

Però aquesta reflexió no sembla produir-se, tot i que alguns professio-

“Pedro Jota és massa intel·ligent per creure's la ‘teoria de la conspiració’”, diu un exsubdirector del diari

nals de la comunicació destaquen certs aspectes que cal tenir en compte. Des de Madrid, on resideix, Josep Maria Brunet, periodista de *La Vanguardia* que ha cobert el judici de l'11-M, critica que “a Catalunya les tensions empresarials i periodístiques al voltant de la “teoria de la conspiració” han

“És terrible que hagin dit tot el que han dit sense tenir-ne proves”, es lamenta Fernando Jáuregui

arribat molt més apaivagades i que el seguiment informatiu no ha estat tan intens perquè s'ha vist com un fenomen de lluita periodística aliè. I al veure-ho com una guerra madrilenya s'ha viscut amb més distància. Els mitjans catalans haurien d'haver pres-

tat més interès al tema. No és tan sols una lluita entre faccions madrilenyes”. Brunet justifica aquesta major atenció pel fet que “a Catalunya hi ha poblacions amb nuclis de musulmans radicals potencialment conflictius”.

A Madrid aquesta llunyania es converteix en proximitat i en una tensió que ha acabat per col·locar els periodistes en un costat o en un altre. “Ja no som

periodistes. Ens han col·locat la camiseteta d'un equip i ara som fanàtics. Tot plegat, sembla més un Barça-Madrid que no pas la investigació de l'11-M. I en el moment en què hi ha un enfrontament entre els mitjans això ja deixa de ser una professió”, afirma Antonio Rubio. També hi està d'acord José Apezarena, quan assenyala que “molts periodistes s'han vist obligats a posicionar-se en un dels dos bàndols”.

Per la seva part, José Antonio Zarzalejos no té cap mena de dubte sobre com ha repercutit a la

professió. “El que ha passat és molt greu. La “teoria de la conspiració” és una de les fites més profundament negatives de la història recent del periodisme espanyol. No sorgeix d'un dubte raonable, sinó d'una estratègia política i comercial”. Aquesta sensació de decepció és compartida per

Fernando Jáuregui. “Es terrible que hagin dit tot el que han dit sense tenir-ne proves assegura Tot això enfonsa el PP, l'Església catòlica, la dreta

civilitzada i, sobretot, la idea mateixa del periodisme. I això últim sí que em preocupa. Aquest tipus de periodisme, que és impensable a la majoria dels països, s'està donant a Espanya. Han dit tot el que han dit i no ha passat res! A aquest pas, qui ens creurà?”. ■

Les teories conspiratories són tan antigues com la història mateixa. Però, ¿com sorgeixen, com s'alimenten i de quina manera sobreviuen a totes les investigacions oficials que demostren que no són viables?

L'autor d'aquest article, catedràtic d'història contemporània de la UNED, compara les teories que van aparèixer després dels atacs a les Torres Bessones el 2001 així com als trens de Madrid el 2004.

L'objectiu és aprofundir en unes teories que poden sobreviure durant dècades.

Terrorisme i teories de la conspiració: l'11-S i l'11-M

Juan Avilés Farré

Una teoria de la conspiració consisteix en una explicació d'un fenomen contrària a la versió oficial i que denuncia l'acció d'uns suposats conspiradors que estarien difonent aquesta versió oficial per enganyar el públic. Els teòrics típics de la conspiració acusen el govern americà d'amagar proves sobre una nau extraterrestre (que s'hauria estavellat a Nou Mèxic el 1947); neguen que l'home hagi trepitjat la Lluna (els diners de la missió Apolo s'haurien utilitzat per a altres fins); denuncien el control ocult del món per part del grup Bilderberg (personalitats internacionals que es reuneixen una vegada l'any per debatre confidencialment), o afirmen que Elvis Presley és viu (hauria fingit la seva pròpia mort). Davant d'aquestes tesis, sembla que el millor és atènyer-se al savi consell de no discutir amb llunàtics. Però algunes teories de la conspiració no són tan anodines. La teoria que els jueus controlen el món, la formulació clàssica de la qual es troba en els Protocols dels savis de Sió (una falsificació publicada inicialment a Rússia al principi del segle xx i que molts islamistes la segueixen considerant genuïna encara avui) va contribuir decisivament als crims antisemites del passat, incloent-hi l'holocaust, i avui dificulta un acord de pau definitiu entre àrabs i

israelians. A Espanya, on no hi va haver jueus, la teoria d'aquest tipus més difosa el segle passat fou la de la conspiració judeomaçònica, en què la maçoneria, una organització en realitat bastant anodina, movia els fils de la subversió d'esquerres, al servei dels jueus o, almenys, en combinació amb ells. Franco va ser durant molts anys un ferm creient en aquesta conspiració, encara que a partir dels anys cinquanta posés sordina al seu antisemitisme.

Això no obstant, no totes les teories de la conspiració són falses. Si entenem per conspiració un acord secret entre diverses persones per danyar tercers, els actes terroristes són, tots ells, el resultat de conspiracions prèvies. Per tant, el problema real és el que presenten les teories de la conspiració injustificades. D'acord amb un article del filòsof nord-americà Brian L. Keeley publicat el 1999 al *The Journal of Philosophy* que pren com a exemple les teories sorgides al voltant d'un atemptat terrorista, el d'Oklahoma City, el 1995, les teories de la conspiració injustificades es caracteritzen perquè neguen la interpretació oficial o òbvia dels fets considerats, pretenen revelar secrets ben guardats i es recolzen en les dades que no queden prou explicades en la versió oficial o que fins la contradueixen, però

L'11-S no es va salvar de les teories de la conspiració, tot i que no ha arribat a l'extrem de l'11-M. Foto: Agències.

el problema és que cap d'aquests trets implica que una teoria manqui de justificació, una qüestió que ha de ser examinada en cada cas. Ara bé, és freqüent que aquest tipus de teories prenguin direccions perilloses. Atès que els teòrics de la conspiració pretenen revelar secrets guardats per agents poderosos, solen presentar els arguments en contra de les seves tesis com a proves addicionals del poder de la conspiració a la qual s'enfronten. Tot aquell qui nega la conspiració, observa Keeley, és sospitós de participar-hi, amb el resultat que la suposada conspiració va creixent. Aquí radica el perill d'algunes teories que tendeixen a posar en qüestió la confiança en les institucions, sense la qual una societat no pot funcionar: l'escepticisme portat a l'extrem condueix al nihilisme. Sovint, afegeix Kelley, allò atractiu de les teories de la conspiració injustifi-

caades es basa en el fet que permeten donar una explicació senzilla i completa de grans esdeveniments. Per a moltes persones és difícil acceptar que el món es regeixi per la interacció de múltiples agents que persegueixen diferents objectius, sense que ningú no pugui controlar-ne els resultats, i prefereixen pensar que si alguna cosa

Els teòrics de la conspiració presenten els arguments en contra com a proves del poder al qual s'enfronten

va malament és per culpa d'algú. Un exemple típic d'aquesta mentalitat apareix en una caricatura publicada recentment per un diari espanyol de gran tirada, en què dos capitalistes tibats que parlen en la penombra comenten la necessitat d'augmentar el soroll dels mitjans contra l'educació

per la ciutadania, per tal de tancar l'augment que ells mateixos donen al pa i a la llet (*El País*, 13-9-07). És un exemple banal, perquè se suposa que poques persones es creuran que el preu mundial dels cereals es pugui controlar per un parell d'individus, però, en el fons, la idea que els capitalistes són els veritables culpables dels mals del món i que els mitjans de comunicació de dretes estan al seu servei representa un equivalent light i progre de la conspiració judeomacònica que tant preocupava al difunt *caudillo* Franco.

Per tant, l'espectre és ampli. Hi ha teories de la conspiració banals (Elvis és viu), altres que proposen una visió conspirativa de la història (la conspiració jueva) i unes altres que ofereixen una explicació alternativa d'un fet impactant (l'atemptat d'Oklahoma

City). A aquest tercer tipus pertanyen les teories sorgides arran de l'11-S i de l'11-M. En el cas de l'11-S, la versió oficial dels fets es recull en l'informe d'una comissió nacional d'investigació, integrada per membres dels dos grans partits, els resultats dels quals han estat acceptats pels grans mitjans de comunicació; els que la neguen formen part de la "franja llunàtica", la qual cosa no ha impedit que alguns d'ells hagin aconseguit èxits de venda. A nivell internacional, el teòric de la conspiració que ha tingut més èxit ha estat el periodista francès Thierry Meyssan, el qual ha venut milers d'exemplars del llibre *La gran impostura*, traduït a més de vint idiomes, on tracta de provar que cap avió no es va estavellar al Pentàgon. Tampoc no falten, als Estats Units, teòrics de la conspiració que hagin posat en qüestió la versió oficial. Entre ells hi ha el professor de filosofia James Fetzer, qui prèviament s'havia ocupat d'un altre tema similar, l'assassinat de J. F. Kennedy, i el professor de teologia David Ray Griffin. La seva argumentació i la d'altres teòrics similars es pot resumir en tres punts:

- a) Descarten, per motius tècnics, que l'esfondrament de les Torres Bessones i els danys a l'edifici del Pentàgon fossin causats per l'impacte dels avions segrestats. Evidentment, no poden negar que dos avions es van estavellar contra les torres, però afirmen que l'esfondrament va ser a causa d'explosius situats a l'interior.
- b) Sostenen que els atemptats van afavorir els plans d'expansió imperial del govern Bush, en constituir un "nou Pearl Harbour" que va permetre justificar l'augment de la despesa en defensa i els atacs contra l'Afganistan i l'Iraq.
- c) Argumenten que, atès que el govern de Bush s'ha esforçat perquè s'acceptés una versió dels

fets que ells consideren falsa i, atès que s'ha beneficiat dels fets, és probable que membres del govern estiguessin implicats d'alguna manera en els atemptats, o almenys que n'estiguessin informats prèviament i que no tractessin d'impedir-ho.

Bona part de l'opinió musulmana mundial té una visió conspirativa dels atemptats de l'11-S

Així doncs, aquest esquema d'argumentació es basa: a) en una qüestió tècnica com és la resistència al foc d'un gran edifici, sobre la qual molt pocs experts estan en condicions d'opinar amb fonaments; b) en l'argument comú, però no per això menys fal·laç, que si un crim beneficia algú en algun

A la tardor del 2006 un 53% dels votants del PP no creien que l'11-M fos obra tan sols d'islamistes

sentit, encara que sigui indirectament, aquest algú és sospitos d'haver-lo comès. Per descomptat, no s'aporta cap prova que algun agent del govern de Washington hagi estat implicat en els fets.

Fins a quin punt han calat aquestes teories en el públic? Als Estats Units, els dubtes dels ciutadans s'han centrat

El 2006 la mitat dels residents a Nova York creia que el Govern tenia informació prèvia sobre els atemptats

en la qüestió de si el govern havia tingut informació prèvia sobre el projecte terrorista. Una sorprenent enquesta de Zogby International de l'agost del 2004 va mostrar que gairebé la meitat dels residents a Nova York

creien que el govern la tenia. Però més inquietant resulta l'opinió dels musulmans. D'acord amb una enquesta del Pew Research Center, l'any 2006 més de la meitat dels indonesis, egipcis, turcs, jordans i musulmans britànics negaven que els atemptats de l'11-S haguessin estat perpetrats per musul-

mans. En el cas dels musulmans espanyols, ho negaven el 35% mentre que el 33% creien que era cert. Un any més tard, la mateixa empresa va fer una enquesta als musul-

mans dels Estats Units, amb el resultat que el 40% creien que els terroristes havien estat musulmans i el 28% que ho negava, percentatge, aquest últim, que s'elevava fins a un 38% entre els més joves i fins a un 46% entre els més religiosos. En resum, no resulta exagerat afirmar que bona part de l'opinió musulmana mundial té una visió conspirativa dels atemptats de l'11-S. No sembla que s'hagin parat a pensar que el maquiavèlic poder ocult que hauria planejat aquests

atemptats per desacreditar l'Islam bé podria haver fet que es trobessin armes de destrucció massiva a l'Iraq.

Respecte als atemptats de l'11-M, també han sorgit dubtes sobre la versió oficial. Segons una enquesta realitzada la tardor del 2006, el 23% dels espanyols no estava d'acord amb l'afirmació que els atemptats havien estat exclusivament obra d'islamistes, percentatge que s'elevava a un 53% entre els votants del Partit Popular. No ens trobem, doncs, davant d'una franja "llunàtica": a

Espanya la "teoria de la conspiració" ha estat difosa per mitjans de comunicació influents i durant un temps va semblar que l'assumia el principal partit de l'oposició. Quan el març del 2006 un polític tan sensat com

Els atacs de l'11-S van alimentar teories que apostaven pel cop d'estat. Foto: Agències.

Mariano Rajoy es va fer ressò de les especulacions conspiratives sobre la bossa explosiva identificada a la comissaria del Pont de Vallecas, va ser com si Hillary Clinton declarés que potser cap avió no s'havia estavellat al Pentàgon.

En el cas de l'11-M, allò atractiu de les teories de la conspiració es basa en la disparitat aparent entre la magnitud del fet mateix (el pitjor atemptat de la nostra història) i la repercussió política que va tenir (una contribució important al resultat de les eleccions generals) i la personalitat dels autors (un

grup de musulmans residents a Espanya, és a dir, uns “moritos”). A pesar que els atemptats de l'11-S havien

Els conspiradors no creuen que una acció maquiavèlica com l'11-M pugui ser obra d'uns “moritos de Lavapiés”

demostrat l'enorme capacitat d'actuació d'Al-Qaeda, el fet que en el cas dels atemptats de Madrid no hi hagi cap indici de la participació de terroristes provinents de l'exterior ha portat els mitjans favorables a la

“teoria de la conspiració” a insistir, una i altra vegada, que una acció tan maquiavèlica no podia ser obra d'uns “moritos de Lavapiés”. Això respon no només a una actitud de menyspreu racista vers els “moritos”, sinó a una exageració de les dificultats que plantejava la realització dels atemptats. En realitat, els coneixements per muntar els artefactes explosius són àmpliament difosos en el món jihadista, malgrat que el fet que no sapiguem qui va muntar-los es presti a la interpretació conspirativa. I encara més estranya resulta la tesi que només algú molt avesat a l'anàlisi de la política espanyola pogués haver previst les conseqüències electorals dels atemptats. En realitat, el més difícil hauria estat que algú que visqués a Madrid en el període de les manifestacions contra la intervenció a l'Iraq no s'assabentés que la política d'Aznar en aquest punt era molt impopular. A finals de l'any 2003, va aparèixer a Internet un document jihadista en què s'afirmava que a Espanya l'oposició a la guerra era tan forta que n'hi hauria prou amb alguns atacs per provocar la retirada de les tropes espanyoles o, suposant que el govern no ho fes, quan el partit socialista triomfés en les eleccions següents, el qual tenia la retirada en el seu programa. És molt probable que la lògica criminal que va conduir als atemptats es trobi en aquesta línia de raonament. No sembla que els terroristes de l'11-M hagin llegit aquest document, però la idea que una matança en nom de la jihad, comesa just abans d'unes eleccions generals, perjudicaria el govern que havia enviat tropes a l'Iraq, la van poder concebre ells sols, per molt poc atents que haguessin estat a la reacció de la població espanyola envers aquell conflicte. Un conflicte que era importantíssim per als jihadistes.

Una manifestant a Madrid el 12 de març del 2004 plora d'emoció. Foto: Dani Duch

En la gènesi de la “teoria de la conspiració” de l'11-M l'element crucial va ser el resultat polític dels atemptats. José María Aznar havia governat durant vuit anys amb un balanç molt positiu en l'opinió dels seus electors i les enquestes feien probable una victòria del PP en les eleccions del 14 de març. Malgrat això, els atemptats es van produir tres dies abans de les eleccions, el govern va defensar la probable autoria d'ETA, les primeres proves i detencions apuntaven als jihadistes i el record de la campanya contra la guerra a l'Iraq es va actualitzar, cosa que va provocar una mobilització d'electors d'esquerres que va

contribuir a la victòria del PSOE. En concret, una anàlisi de l'enquesta postelectoral del CIS fa suposar que els atemptats de l'11-M podien haver

Les tesis conspiratives de l'11-M apunten que al Govern no li interessa provar la culpabilitat d'ETA

incrementat en 950.000 vots la diferència entre PSOE i PP, una diferència que finalment va ser de 1.350.000 vots. Per tant, si bé no podem afirmar que el triomf socialista es degué exclusivament a l'impacte polític dels atemptats, resulta comprensible que

els electors del PP pensessin el contrari.

A partir d'aquí es podria haver activat una de les línies de raonament més típiques de les teories de la conspiració: qui es beneficia dels resultats d'un crim sempre és sospitós. Si l'11-S va afavorir els plans imperialistes de l'administració Bush, això sosté la perversa lògica conspiracionista, l'administració Bush és sospitosa, com a mínim, d'haver deixat fer als terroristes. Si el PP va perdre les eleccions a causa dels atemptats, la mateixa lògica ens porta a sospitar dels triomfadors. En aquest cas, com en altres, alguns teòrics de la conspiració han pogut actuar influïts pel càlcul de rèdits electorals, de quotes d'audiència o de venda de diaris, però tot això és secundari, perquè la força d'una teoria de la conspiració depèn molt de la sinceritat amb què es cregui i és difícil pensar que arribi a establir-se en l'opinió si els mateixos que la difonen no se la creuen i li donen suport per motius espuris.

La versió oficial de l'11-M, la que es desprèn de tota la immensa massa de proves acumulades durant una investigació exhaustiva i del decurs del procés dels acusats, sosté la culpabilitat d'un grup de militants jihadistes i, en certa mesura, apunta que la intervenció a l'Iraq va actuar com a detonant de la voluntat criminal dels terroristes, encara que, evidentment, aquest és un punt molt secundari des del punt de vista processal. La “teoria de la conspiració”, en canvi, presenta els jihadistes com a mers executors, com a màxim, i postula l'existència d'altres conspiradors que els haurien utilitzat. Inicialment, es va insinuar una participació dels serveis secrets marroquins, fins i tot dels francesos. Poc després dels atemptats, el periodista Jesús

Cacho, per exemple, al·ludia com a possible mòbil de París el fet que la derrota del PP afavorís els plans francesos i els alemanys d'implantar en la Constitució Europea un repartiment de poder més favorable als seus interessos que l'establert en el tractat de Niça defensat per Aznar (*El Mundo*, 28-3-04). Tanmateix, el culpable en què habitualment es pensa és ETA, culpable real de més de vuit-cents assassinats terroristes i inicialment designada com a principal sospitosa dels atemptats de l'11-M pel govern d'Aznar.

A partir d'aquí, entra en acció la tendència de les teories de la conspiració injustificades a implicar a més i més agents en la seva xarxa de sospites. Si ETA és culpable, per què no s'ha pogut demostrar la seva culpabilitat al llarg de tota l'exhaustiva investigació realitzada? La lògica conspirativa ens fa suposar que ha estat per manca d'interès a demostrar-la per part dels jutges, fiscals i agents de les forces de seguretat de l'Estat que se n'han encarregat. Des d'aleshores s'ha plantejat la sospita que, al mateix govern de José Luis Rodríguez Zapatero, no li interessés provar aquesta culpabilitat, ja que això posaria en dubte la legitimitat moral de la seva victòria electoral i faria impossible la política de negociació amb la banda terrorista que el govern socialista va iniciar l'any 2005. El rebuig a aquest procés negociador, posteriorment truncat per iniciativa d'ETA, ha estat un element que ha reforçat l'atractiu de la "teoria de la conspiració" sobre l'11-M. En la campanya de denúncia d'aquest procés rau la idea que el govern estava disposat a fer concessions a una banda terrorista que li havia facilitat l'accés al poder. A títol d'exemple, recordeu que en la manifestació massiva a Madrid del dia 10 de juny del 2006, convocada

per l'Associació de víctimes del terrorisme, els dos lemes dels convocants eren "Volem saber la veritat!" i "Negociació, en el meu nom, no!".

Aquest "Volem saber la veritat!" resulta significatiu. No som davant una

Amb l'11-M no estem davant d'una teoria completa, sinó d'uns arguments que posen en dubte la versió oficial

teoria de la conspiració plenament desenvolupada que ofereixi una explicació alternativa dels fets. El que s'ha difós en els darrers tres anys en la societat espanyola no és una teoria completa, sinó uns arguments que posen en dubte la versió oficial, tracten d'implicar ETA i es limiten a insinuar

Quan després d'un enorme esforç d'investigació no hi ha indicis sòlids, ens trobem amb una teoria injustificada

la possibilitat d'una trama conspirativa en què van participar altres agents. Per tant, hem de distingir tres elements en l'argumentació dels "conspiracionistes": a) la cerca de proves contra ETA, b) la crítica de les proves en què es basa la versió oficial i c) les insinuacions contra altres suposats participants en la conspiració. A continuació els examinarem per separat.

En realitat el comú dels mortals no estem en condicions d'opinar sobre les restes dels explosius

D'una banda, sospitar que una organització terrorista que fa quaranta anys que assassina hagi participat en una matança resulta obvi. En aquest sentit, la decisió del Ministeri de l'Interior, aleshores regit pel PP, d'iniciar el mateix dia de les eleccions una

investigació sobre les possibles connexions entre jihadistes i etarres resulta perfectament coherent. En canvi, entrem en el terreny de la teoria de la conspiració injustificada quan, després que un enorme esforç d'investigació no ha revelat cap indicatiu sòlid que criminals d'ETA participessin en els crims de l'11-M, recorren als arguments més extravagants, sense dubtar a qüestionar

l'honestat de policies o jutges. D'altra banda, resulta difícil imaginar què hi podria haver guanyat ETA contribuint en aquells atemptats. Provocar un canvi de govern que facilités l'acceptació de les seves exigències? De tota manera, perquè s'acceptessin les seves exigències, havien d'estar segurs

que no es descobria la seva participació. Com ho podien estar? I si es descobria, no hi ha dubte que les conseqüències haurien estat nefastes per a l'ETA mateixa, que lluny de poder negociar amb posició de força hauria quedat molt més marginada del que ja està. En tot cas, la ruptura de la treva ha tret molta força a aquesta línia de raonament.

Respecte la crítica de les proves oficials, una part se centra, com en el cas de l'11-S, en detalls tècnics sobre els quals només pocs especialistes estan en condicions d'opinar. Per al comú dels mortals, la possibilitat que els incendis provocats per l'impacte de tots dos avions fos suficient o no per provocar l'ensorrament de les Torres Bessones representa una qüestió inabordable. Senzillament, vam veure com s'estavellaven els avions i tot seguit, com s'enfonsaven els edificis, així que suposem que hi va haver una relació de causa-efecte. De la mateixa manera, gairebé ningú no està en condicions d'opinar sobre les restes de

La policia acordona l'Estació d'Atocha hores després de les explosions de l'11 de març. Foto: Emilia Gutiérrez.

components que deixen diferents tipus d'explosius, tema en què els “conspiracionistes” han insistit molt. Només sabem que proves múltiples i la sentència judicial contra un menor que va participar en el tràfic, demostren que els jihadistes sospitosos de cometre els atemptats van adquirir els explosius en una mina asturiana i, per tant, suposem que van ser aquests els explosius utilitzats.

No obstant això, hi ha un punt essencial en l'argumentació dels “conspiracionistes” sobre el qual qualsevol persona capaç de fer raonaments desapassionats pot fer-se una opinió. Es tracta de la bossa recollida a l'estació del Pozo, identificada hores més tard a la comissaria del Pont de Vallecas, l'única bossa col·locada als trens pels terroristes que

ni va explotar ni va ser explotada més tard pels Tedax i que, mitjançant les pistes proporcionades tant per l'explosiu i el detonador que contenia, com pel telèfon mòbil que hauria hagut d'accionar el detonador, com per la targeta del mòbil, resulta crucial en el primer

Una característica típica de les teories de la conspiració és treure grans conclusions de petits detalls

moment de la conspiració. La tesi dels “conspiracionistes” és que aquesta bossa era una pista falsa, col·locada per algú desitjós de precipitar la detenció d'alguns jihadistes i aconseguir així l'efecte desitjat. En realitat, si el tema que es discuteix és la certesa que, enmig

de la situació crítica provocada pels atemptats, aquesta bossa hagi estat sota control policial des del moment en què es va recollir del tren fins al moment en què es va identificar a comissaria, els dubtes són possibles, tot i que diversos policies han testificat en el judici que va ser així. Una característica típica de les teories de la conspiració és centrar l'atenció en detalls dels quals es pretén treure grans conclusions: si no existeix una absoluta certesa que la bossa en qüestió es trobés al tren, llavors és possible que no fos dipositada pels terroristes, sinó per obra d'un agent maquiavèlic que volia orientar la investigació. Qualsevol lector de novel·les policiaques recordarà coses

similars, però la lògica no és precisament el punt fort d'aquest tipus de novel·les. L'important és que les pistes proporcionades per aquella bossa encaixen perfectament amb altres milers de proves: el detonador porta a la mina asturiana on, sens dubte, els processats van adquirir un explosiu idèntic al de la bossa, i el telèfon mòbil i la targeta també ens porten a ells. Així doncs, no es tracta d'una simple pista falsa que conduís a uns falsos culpables. Si realment la bossa hagués estat col·locada per algú que no pertanyés al grup dels terroristes jihadistes processats, aquest algú coneixia a la perfecció tots els detalls dels seus moviments; aleshores aquest algú, molt probablement, formava part d'una trama oculta que havia dirigit les accions dels terroristes. Per descomptat, aquesta és la insinuació que rau en l'argumentació dels "conspiracionistes", malgrat que normalment no es faci explícita.

Podem al·ludir més breument altres elements en què s'ha recolzat la "teoria de la conspiració". Un d'ells ha estat el crèdit extraordinari que alguns mitjans han donat a certes declaracions d'alguns processats, en concret delinqüents comuns que anteriorment havien actuat com a confidents de les forces de seguretat (una pràctica comuna, a la qual totes les policies del món recorren, amb bones raons). Aquestes declaracions, en no estar emparades per cap prova, no mereixen crèdit, malgrat que hagin proporcionat bons titulars a algun diari. Un altre, verdaderament inconcebible per les seqüeles judicials que ha tingut, és l'argument que la presència d'un producte químic tan comú com l'àcid bòric en el domicili d'un jihadista detingut el 2005 i en un pis franc de l'ETA registrat anys enrere constitueix un indicatiu de cooperació terrorista. En aquesta mateixa línia, que seria risible si no fos tràgica, es troba la suposada targeta

del grup empresarial Mondragón, sospitosament basc, que s'hauria trobat en la furgoneta abandonada pels terroristes a Alcalá d'Henares i que va resultar ser una cinta musical de l'Orquestra Mondragón. També hi ha la línia de les "casualitats sospitoses", basada en la premissa que la simultaneïtat temporal o la proximitat

És inconcebible que un producte tan comú com l'àcid bòric sigui un indicatiu de cooperació terrorista

de llocs constitueix una prova de relació. Si els etarres van robar fa temps un cotxe a prop del garatge d'un dels asturians que va proporcionar els explosius als terroristes de l'11-M, això és una prova i si ETA va enviar un cotxe amb explosius al mateix temps

La perversitat d'aquestes teories condueix a ampliar la suposada trama i buscar nous culpables

que, en un altre cotxe, els jihadistes portaven explosius d'Astúries, això és una altra prova. Tampoc ha faltat qui posés en dubte que els terroristes assetjats per la policia en el pis de Leganés realment se suïcidessin, tot i que en aquell moment el govern del PP seguia en funcions i, per tant, l'ope-

Fa falta ser molt insensat per portar la lògica conspirativa fins al final. Malgrat això, alguns ho han fet

ració de Leganés va estar sota el seu control.

La majoria dels conspiracionistes no van més enllà d'incriminar a ETA i sembrar dubtes sobre la versió oficial. Molt pocs s'han atrevit a apuntar directament a altres presumptes

culpables. No obstant això, com demostra el cas de la bossa de l'estació del Pozo, si acceptem la tesi conspiracionista, hem de concloure que va existir una trama oculta capaç de seguir, o presumiblement guiar, els passos dels terroristes jihadistes i situar en el lloc adequat proves que els incriminassin, sense deixar el menor rastre d'actuació. Realment podem creure que ETA hauria estat capaç de fer-ho tota sola? Un cop més, la lògica perversa de les teories de la conspiració condueix a ampliar la supo-

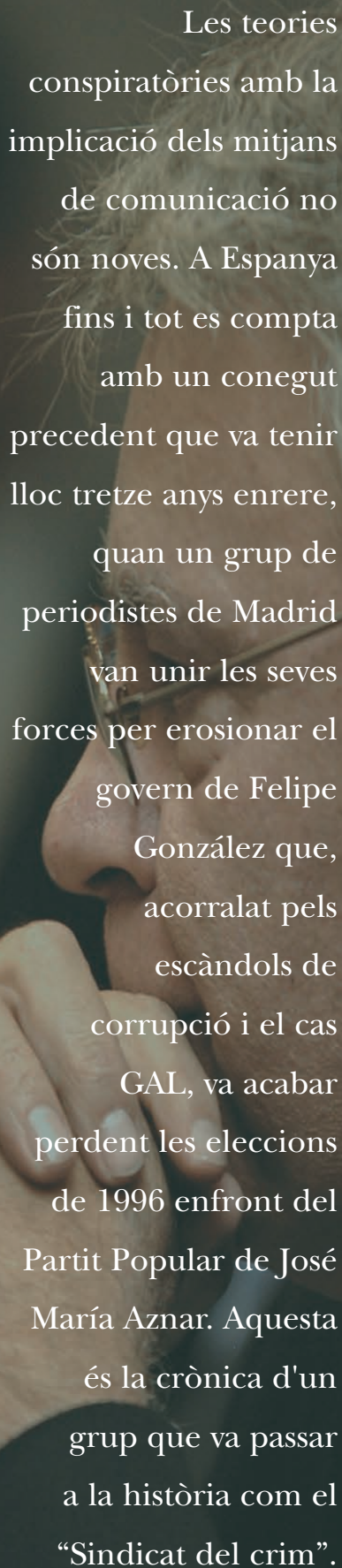
sada trama i cercar nous culpables, com quan els jutges de Salem caçaven bruixes. La qüestió és que fa falta ser molt insensat per portar la lògica conspirativa fins al final. Malgrat això, alguns ho han fet a Espanya. El juny del 2004 un editorial del diari *El*

Mundo portava per títol: "Greus indicis de connivència policial amb la trama auxiliar de l'11-M" (10-6-2004). Dos anys més tard, en els micròfons de la COPE,

Federico Jiménez Losantos va al·ludir a "la implicació dels serveis espanyols de la Policia, de la Guàrdia Civil" (citat a *l'ABC*, 9-6-2006), encara que en altres ocasions s'ha mostrat una mica més prudent: "quasi millor que siguin els etarres els que hagin ajudat els "moros" o els hagin portat, perquè l'altra alternativa són els serveis secrets espanyols" (citat a *l'ABC*, 5-10-2006).

La gravetat de tot això és difícil d'exagerar. Ens trobem que importants mitjans de comunicació espanyols han defensat una teoria conspirativa sobre els atemptats de l'11-M, sens dubte injustificada i que insinua la complicitat oficial en la perpetració o l'encobriments del pitjor crim terrorista de la nostra història.

Les teories conspiratòries amb la implicació dels mitjans de comunicació no són noves. A Espanya fins i tot es compta amb un conegut precedent que va tenir lloc tretze anys enrere, quan un grup de periodistes de Madrid van unir les seves forces per erosionar el govern de Felipe González que, acorralat pels escàndols de corrupció i el cas GAL, va acabar perdent les eleccions de 1996 enfront del Partit Popular de José María Aznar. Aquesta és la crònica d'un grup que va passar a la història com el "Sindicat del crim".

Déjà vu tretze anys després?

■ Jordi Rovira

El periodista i exdegà del Col·legi de Periodistes de Catalunya, Josep Maria Huertas, va escriure un article ("Mentir i no saber perdre") en un número extra de *Trípodos*, la revista de comunicació de la Universitat Ramon Llull on exercia com a professor un mes després dels atemptats de l'11 de març de 2004. En l'article en qüestió, Huertas comparava l'actitud dels governants del Partit Popular després de l'atemptat amb la situació que s'havia donat una dècada abans.

Les seves paraules foren premonitòries: "El pitjor seria que fóssim de nou a l'avantsala d'una actitud manipuladora del PP, com va passar durant el darrer mandat de Felipe González, i organitzi un front informatiu, per anomenar-lo d'alguna manera, que vagi erosionant el contrari amb insinuacions i mitges veritats. Si hem de tornar a reviuir les malifetes del que es va conèixer com a "sindicat del crim", caldria que ens preparéssim per saber denunciar aquests usos tan antidemocràtics de la comunicació".

Cal mirar enrere per entendre a què es refereix Huertas en el seu article. La derrota del Partit Popular a les urnes el 1993 no havia estat digerida amb facilitat per alguns sectors del partit i a Madrid es movien molts fils. El 22 d'agost de 1994 un article de José Luis de Vilallonga a la seva secció setmanal

Carta desde París de *La Vanguardia* es convertia en la notícia de l'estiu. El text, que es titulava "García Trevijano", parlava d'una conspiració. "Em revelen l'existència d'una confabulació que pretén desestabilitzar el Govern, provocar l'abdicació del rei i proclamar una república de la qual seria president l'exnotari i home de negocis Antonio García Trevijano. Segons els meus informadors, els protagonistes d'aquesta operació serien García Trevijano, un conegut mitjà de comunicació poc donat als escrúpols ètics i que, quan ho creu convenient, voreja obertament la premsa groga, un personatge pròxim a Alfonso Guerra, el nom del qual em reservo per mesures de seguretat i un exbanquer que finança regularment les campanyes antigovernamentals empreses pel citat mitjà. Tot això sona a broma però no ho és. Em diuen que Luis María Ansón, entre altres, s'ho pren molt seriosament", escrivia José Luis de Vilallonga.

Com era d'esperar, l'article va fer parlar molt, tot i que no tothom se sorprendia del seu contingut. "Quan Vilallonga va publicar aquell article tots sabíem que això estava passant", recorda Fernando Jáuregui, veterà periodista madrileny. Així doncs, el text de l'aristòcrata va servir per visualitzar el que alguns ja sabien i per donar a conèixer el que altres desconeixien.

L'explicia Amedo va ser la font que durant molt temps va explicar a *El Mundo* els detalls dels GAL. Foto: EFE / Sergio Barrenechea

MOVIMENTS REALS

La informació d'aquell polèmic article no era paper mullat. El 13 d'agost d'aquell any, tan sols nou dies abans de la seva publicació, un grup de periodistes s'havia reunit a La Quinta, un selecte complex turístic situat a mig camí dels municipis de Marbella i Benahavis. A part de periodistes de renom, també s'hi trobava Antonio García-Trevijano i Mario Conde, tal i com Vilallonga havia advertit en el seu article (tot i que al segon va citar-lo indirectament). Aquella trobada va servir per constituir l'Asociación de Escritores y Periodistas Independientes (AEPI). El periodista Pablo Sebastián, que arribaria a ser secretari general de l'associació, recorda que "vaig fundar l'AEPI per denunciar els crims d'estat i la corrupció". El seu consell fundador estava integrat per Luis María Ansón,

José Luis Balbín, Antonio Burgos, Camilo José Cela, Julio Cerón, Antonio Gala, José María García, Antonio García-Trevijano, Teodoro González Ballesteros, José Luis Gutiérrez, Antonio Herrero, Federico Jiménez Losantos, Julián Lago, Manuel Martín

L'Asociación de Escritores y Periodistas Independientes va néixer "per denunciar els crims d'estat i la corrupció"

Ferrand, José Luis Martín Prieto, Luis del Olmo, Raúl del Pozo, Pedro J. Ramírez, Pablo Sebastián i Francisco Umbral (qui va llegir un romanç titulat *El sindicato del crimen*, expressió amb la qual la història els batejaria). Alguns com Del Olmo, però, van sortir-ne ben aviat. "Vaig estar-hi tan sols una setmana. Quan Pablo Sebastián em va trucar i

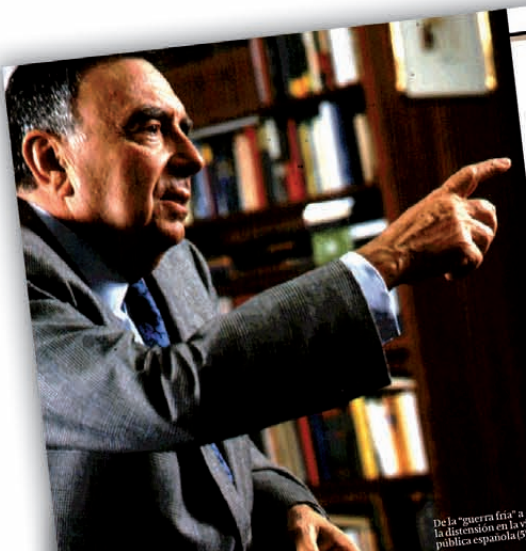
em va dir que volien reunir-se per marcar les línies mestres del que havia de ser la democràcia a Espanya vaig decidir desconnectar ràpidament de tot allò".

Tres setmanes després de la reunió a La Quinta, Felipe González assegurava a

El País que hi havia un procés "més o menys organitzat, de deslegitimació institucional que toca no sols al Govern, sinó a totes les institucions".

Però, tot i l'avís de González, l'estratègia va acabar donant els seus fruits. El PSOE, aclaparat pel cas GAL i els escàndols de corrupció que una sèrie de mitjans de comunicació denunciaven, perdia les eleccions del 3 de març de 1996 i el PP liderat per Aznar arribava al poder. El dia següent de les eleccions *El Mundo* apuntava en el seu editorial que "si no fos per la tasca d'al-

PERIODISTA I MIEMBRO DE LA REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA

"Fue necesario poner en riesgo el Estado para terminar con Felipe Gonzalez"

Luis María Anson

SANTINO WELLOS
FOTO PÉDRO COMÓ

Luis María Anson en un moment del debat de la polèmica...
 "Fue necesario poner en riesgo el Estado para terminar con Felipe Gonzalez".
 El director de la información en la vida pública española.

"No necesito vacaciones para sobrevivir"
 No anhelo vacaciones, sólo descanso...
 El director de la información en la vida pública española.

Luis María Anson, en el debate de la polémica...

"La crispación existió porque no había manera de vencer a González con otras armas"

"La crispación existió porque no había manera de vencer a González con otras armas".
 Este es el título de un artículo que el periodista Anson publicó en la revista "El Mundo" en febrero de 1998. El texto analizaba la situación política de España y el papel del Psoe.

"Al atizar el fuego de la Justicia se favoreció la erosión de González... así que se hizo"

"Al atizar el fuego de la Justicia se favoreció la erosión de González... así que se hizo".
 Este es el título de un artículo que el periodista Anson publicó en la revista "El Mundo" en febrero de 1998. El texto analizaba la situación política de España y el papel del Psoe.

"Me parece lamentable que el general Galindo y varios de sus hombres estén en prisión"

"Me parece lamentable que el general Galindo y varios de sus hombres estén en prisión".
 Este es el título de un artículo que el periodista Anson publicó en la revista "El Mundo" en febrero de 1998. El texto analizaba la situación política de España y el papel del Psoe.

ESTA SEMANA
 "Felipe temía una capacidad de encantamiento incomprensible".
 Anson critica la gestión de Felipe González.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

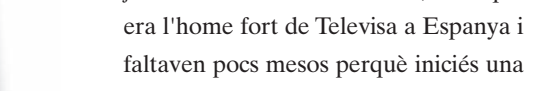
ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

Felipe González, líder del Psoe.

José María Aznar, líder del Psoe.

Gonzalo Fernández de los Ríos, líder de la Alianza Popular.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

ESTA SEMANA
 "González debió decir en nombre de los GAL: 'Yo soy responsable'".
 Anson pide responsabilidad a González por la situación de los GAL.

ESTA SEMANA
 "Aznar dio instrucciones a la Fiscalía para que Cebrian no fuera a la cárcel".
 Anson acusa al gobierno de Aznar de manipulación.

Reproducció de la polèmica entrevista a Anson explicava nombrosos detalls d'aquelles reunions

l'exdirector de l'ABC, ben clar. “Havíem de fer fora Felipe González, aquesta era la qüestió. En pujar el llistó de la crítica es va arribar a tal extrem que en molts moments es va ratllar l'estabilitat del mateix Estat. Això és cert. González tenia raó quan va denunciar aquest perill..., però era l'única forma de treure'l d'allà”, reconeix Ansón a l'entrevista amb Belloch, on també assegura que “la cultura de la crispació va existir perquè no hi havia manera de vèncer González amb altres armes”.

Ansón no va referir-se a la paraula *conspiració*, ja que refusava aquesta terminologia i va preferir presentar-ho d'una manera ben diferent: “Alguns ho vàrem fer des del convenciment honest que era un servei al sistema democràtic”. Segons Ansón, la Plataforma por la Defensa del Derecho a la Información de los Ciudadanos comptava “amb el suport de les firmes de quatre mil professionals” mentre que l'AEPI agrupava “persones de molt diversa ideologia”.

EL REFERENT DELS GAL

Tot i que ja fa força anys de tot allò, per molts periodistes i polítics aquells anys són tot un referent. I en aquest temps que s'ha alimentat la “teoria de la conspiració” de l'11-M, encara més. Prova d'això són declaracions com les d'Esperanza Aguirre a la COPE on va demanar a la gent que no desqualifiqui les “informacions periodístiques” sobre aquells atemptats i que recordin que els crims d'Estat com els GAL s'havien descobert així. “O és que no tenim a Espanya exemples que encara catorze anys després, com el cas dels GAL, s'han descobert crims d'estat gràcies a investigacions periodístiques?”, es preguntava. I el portal Libertad Digital, fundat per Jiménez Losantos, titulava l'editorial del dia següent de saber-se la sentència de l'11-M: “Una altra sentèn-

cia amb la 'X' per aclarir”, en clara al·lusió als GAL, una referència constant per als que donen suport a una versió “alternativa” de l'11-M. Pedro J. Ramírez no va dubtar a comparar l'excomisari José Amedo, condemnat per les accions dels GAL, amb dos dels condemnats per l'11-M, com ara Rafa Zouhier i Emilio Suárez Trashorras, en un article d'opinió (11 de

Els GAL són una referència constant per a periodistes i polítics que han abanderat la “teoria de la conspiració”

juliol de 2004) titulat *Los amedos del 11-M*. En aquest text, Ramírez assegurava que tant Zouhier com Trashorras “estan vinculats als atemptats d'una manera o altra, tots dos saben més del que ens expliquen, tots dos podrien aportar dades molt compromeses per a les Forces de Seguretat i tots dos estan pressionats perquè callin, amb la mateixa mescla d'amenaçes i promeses de llavors”.

Al igual que Amedo en el seu moment, Zouhier i Suárez Trashorras també van tenir el seu espai en les pàgines d'*El Mundo* en sengles entrevistes. Mentre

“Pedro Jota ha volgut repetir l'espectacle, però aquest cop no hi havia res al darrere” (Pablo Sebastián)

en la primera –que va realitzar el diputat del PP Jaime Ignacio del Burgo, partidari de la “teoria de la conspiració”– Zouhier explica com va advertir a la Unidad Central Operativa de la Guàrdia Civil de la venda d'explosius a Astúries, la de Trashorras va fer-la el periodista d'*El Mundo* Fernando Múgica, autor de la sèrie *Los agujeros negros del 11-M*, i en aquesta l'exminer assegurava ser víctima d'un cop d'estat. I si bé alguns d'aquells protagonistes

(Pedro J. Ramírez i Federico Jiménez Losantos, sobretot) apareixen en les dues ocasions i l'estratègia mediàtica té alguna similitut, també és cert que hi ha nombroses diferències entre aquests dos moments històrics.

Una de les principals és el paper que juga el rotatiu ABC. Si en el seu moment Ansón celebrava reunions al seu despatx (ara treballa per a *El Mundo*) en l'actualitat ABC no només no s'ha sumat a la “teoria de la conspiració” de l'11-M sinó que n'ha estat un dels principals crítics.

Però n'hi ha altres de diferències. “Amedo era Amedo però Trashorras i els altres no són res de res”, apunta Jáuregui. “Llavors hi havia uns fets provats i unes sentències judicials que confirmaven les informacions sobre els fons reservats i els papers del CESID. En canvi, del publicat ara hi ha alguns elements documentats i d'altres que quedaran per documentar”, admet Antonio Rubio, subdirector d'*El Mundo*.

Pablo Sebastián assenyalava una altra diferència: “*El Mundo* llança la “teoria de la conspiració”, però no responsabilitza Zapatero. Entre Zapatero i Pedro J. Ramírez hi ha una relació fantàstica. El màxim que aquest últim li ha dit a Zapatero és que és un il·lús”. Sebastián critica l'estratègia del director d'*El Mundo*:

“Pedro Jota s'ha equivocat. Li va sortir molt bé el tema dels GAL i de la corrupció i ha volgut repetir l'espectacle, però aquest cop no hi havia res al darrere”. En aquest mateix sentit es refereix el director de l'ABC, José Antonio Zarzalejos: “Marx va dir que quan la història es repeteix sol passar que el primer cop és real i el segon és una farsa. El GAL va ser una realitat i la “teoria de la conspiració” de l'11-M és una farsa”.

Col·legi
de Periodistes
de Catalunya